

Documenta

I

De ratione "novi" Ordinis Hebdomadae Sanctae et Dominicae Resurrectionis, in Ordine Praemonstratensi.

Cum per decretum generale S. Rituum Congregationis « Maxima redemptionis nostrae mysteria » diei 16 Novembris anni 1955, in locum ordinis hebdomadae maioris, hucusque in Missali et Breviario romanis inserti, Ordo hebdomadae sanctae instauratus substitutus sit, placuit ut etiam liturgia istius hebdomadae iuxta ritum Ordinis Praemonstratensis, et huic restorationi accommodaretur. Quod factum est studio membrorum Commissionis Liturgicae Ordinis, quibus operam sponte obtulerunt aliqui fratres Bernenses in re liturgica periti. Textus a praedicta Commissione exaratus jam die 22 Novembris anni 1956 examini Abbatum circariae Brabanticae, et postea diebus 4-8 Decembris eiusdem anni examini Definitorii Ordinis submitti potuit.

Censuerunt Definitores exemplar Ordinis hebdomadae sanctae ritui Praemonstratensi accommodatum, quibusdam tantum insertis mutationibus, approbationi S. Rituum Congregationi proponi posse. Haec eadem S. Congregatio, die 7 Martii anni 1957 (Prot. N. O. 22/957), inductis insuper paucis mutationibus, Ordinem hebdomadae sanctae ritui Praemonstratensi accommodatum pro proximo quinquennio ad experimentum in universo Ordine Praemonstratensi adhibendum, approbavit:

Sacra Congregatio Rituum.

Candidi et Canonici Ordinis Praemonstratensis.

Hodiernus Rev.mus Abbas Generalis Candidi et Canonici Ordinis Praemonstratensis, Sanctissimum Dominum nostrum Pium Papam XII humiliter est adprecatus, ut Ordo Hebdomadae Sanctae instauratus pro ritu romano, ritui Praemonstratensi accommodatus, juxta exemplar S. Rituum

Congregationi exhibitum, in suo Ordine adhiberi valeat. Sacra porro eadem Rituum Congregatio, praefatum exemplar Ordinis Hebdomadae Sanctae, ritui Praemonstratensi accommodatum, diligenti studio revisum et emendatum, prouti in adjectis foliis prostat, in universo Ordine Praemonstratensi adhiberi valeat ad experimentum in proximo quinquennio. Servatis de cetero servandis.

Quibuslibet contrariis non obstantibus. Die 7 Martii 1957.

(s) C. Card. CICOGNANI,
S. R. C. Praef.

L. S.

(s) A. CARINCI, Arch. Seleucien., S. C. R. a secretis.

In hac nostra expositione sequenti ritus instauratus exponitur cum commentario.

ABBREVIATIONES

- DG: Decretum Generale quo liturgicus hebdomadae sanctae Ordo instauratur, die 16 nov. 1956.
 EL: *Ephemerides Liturgicae*, LXX (1956).
 Instr.: *Instructio Sacrae Congregationis Rituum de Ordine hebdomadae sanctae instaurato rite peragendo*, die 16 Novembris 1955.
 O: *Ordinarius sive Liber caeremoniarum ad usum sacri et canonici Ordinis Praemonstratensis*. 1949.
 OHS: Ordo hebdomadae sanctae instauratus juxta ritum romanum.
 OL: *L'Ordinaire de Prémontré d'après des manuscrits du XIIe et du XIIIe siècle*, édité par Pl. LEFÈVRE, dans Bibliothèque de la RHE, fasc. 22, Louvain, 1941.
 OW: *Le Liber Ordinarius d'après un manuscrit du XIIIe-XIVe siècle de la Bibliothèque de S. A. R. le Duc d'Arenberg*, édité par Mich. VAN WAEFELGHEM, dans *Anal. de l'Ordre de Prémontré*, 1906-1913, t. II-IX.
 UP: *Coutumiers liturgiques de Prémontré du XIIIe et du XIVe siècle*, édités par Pl. LEFÈVRE, dans Bibliothèque de la RHE, fasc. 27, Louvain 1953.
 HS: H. SCHMIDT, S. J., *Hebdomada Sancta*; Fontes historici et commentarius historicus, Herder; 1956-57.
 ORDIN.: Ordinationes S. C. R., die 1 Februarii 1957.

Dominica Palmarum

I. DE ASPERSIONE CUM AQUA BENEDICTA ET DE PROCESSIONE DOMINICALI.

Post tertiam fit aspersio more solito.

De aspersione disputari possit. Juxta tenorem orationum ad ramorum benedictionem palma sanctificatur non tantum propter eius usum in processione religiosa sed etiam, ut symbolum fiat effectivum protectionis ac victoriae.

Color paramentorum est ruber.

Inter processionem tota communitas Christum Dominum psalmis, hymnis et canticis laudat. Color rubeus etiam assumitur in ritu romano; est enim intrinsece aptior ad significandum triumphum Christi, triumphatoris in Cruce. Accepto canone colorum in liturgia praemonstratensi, ejus consequentiae admittendae sunt. Historicum eius fundamentum videre fas est in Ordinariis et Consuetudinibus ecclesiarum quae, media aetate, colore rubro utebantur etiam in Missa. Servetur tamen color violaceus in Missa, qua diversitate melius exprimitur nota specifica processionis et Missae.

Abbate sacerdotalibus indumentis et desuper cappa solemni, diacono dalmatica, subdiacono tunica indutis, aliisque ministris cum cereis et thuribulo et cruce in albis adstantibus, cantoribus sicuti presbytero assistente nihilominus cappis astantibus, et responsorio *Circumdederunt* incepto, exeat processio ¹⁾.

Cantores cappis durante processione induti sunt juxta traditionem nostram ²⁾.

At ubi ad locum stationis venerint, ibi fiat florum benedictio.

Ut processio palmarum plenum sensum accipiat, exigui videtur ut ordinarie benedictio palmarum etiam extra ecclesiam fiat. Si autem opportunitas non est egrediendi, benedictio palmarum fiat vel in capitulo vel alio loco, juxta circumstantias locales. Benedictio, si in ipsa ecclesia fiat, peragatur inter chorum et populum ut populus caeremonias sequi valeat.

Processio, ubi ad locum praenotatum venerit, finito responsorio *Circumdederunt* et aliis, prout prolixitas viae dictaverit, singuli in ordine suo consistunt. Officiantes cum ministris vadit ad sedilia ibi parata.

¹⁾ Abbas tunicella et dalmatica tantum in celebratione Missae adhibere debet: Caer. Episc. lib. II, c. XI, n. 9; EL LXVII (1953) p. 360, III. Accedit quod processio est solemnitas separata a Missa.

²⁾ OL, XXXIII, p. 55, lin. 48.

Assistens petit benedictionem super incensum. Deinde diaconus benedictionem petit super evangelium, more solito. Qui, osculatus manum abbatis, medius inter acolythos, tenentes candelabra sua cum cereis incensis, subdiacono librum ante se tenente, cantat evangelium *Cum appropinquasset*, omnibus stantibus et auscultantibus. Salutationem praemittit et signat librum et seipsum et incensat ut in Missa. Evangelio cantato, abbas a diacono incensatur, subdiaconus illi et deinde diacono librum osculandum affert. Postea ab abbate, vel ab alio ad eius nutum, sermo fieri potest de evangelio et de praesenti festivitate.

Sermonem immediate post evangelium ponendum censemus, quia est sermo introductorius in mysterium quod celebrandum est. Nobis concordat PRGerm. et ordinationes antiquorum Ordinum Romanorum.

Rami pro conventu et fidelibus (nisi a populo iam in manibus tenentur) a sacrista tempestive parati sunt super aliquam mensam, mappa nitida tectam et in loco opportuniori positam, ita tamen ut maneant in conspectu populi et conventus.

Officians autem, stans retro mensam, versus populum et conventum, subjungit, manibus junctis, orationem pro benedictione ramorum, praemisso *Adjutorium nostrum et Dominus vobiscum*.

El duas orationes habet in qua II collectae tantum dicuntur. Quae orationes citatae illis temporibus communes sunt (prima oratio ex sacramentario gelasiano fuldensi (recensiori) et PRGerm (ex elementis gallicanis et localibus), secunda ex PRGerm post aspersionem, et in aliis documentis quamquam in formula breviori ut in OHS post introitum chori). In novo ritu una ex duabus orationibus praescribitur, varianda ad libitum celebrantis; ambae probabiliter decursu temporis praeceptivae factae sunt.

Hac itaque dicta oratione, ter asperguntur rami aqua benedicta. (Postea, si opus sit, ante populum stans, ramos aspergit fidelium, quos ipsi in manibus tenent.)

Notandum est, quod incensum ante peractam aspersionem ramorum imponitur ab ipsothuriferario, uti semper in casibus similibus (EL). Forma hodierna ex rubricis romanis anno 1622 deprompta est.

Thurificatione peracta, rami distribuuntur ab assistente (adiuvante, si opus sit, sacrista eiusque suffraganeo), eo ordine quo de candelis dictum est in Ordinario Praemonstratensi, n. 870. Deinde, ante populum stans, ei ramos distribuit, tot sacerdotibus quot necesse fuerit adiuvantibus (nisi a fidelibus iam in manibus tenentur).

Interea, cantoribus incipientibus, cantatur antiphona *Pueri Hebraeorum*, deinde alia antiphona *Pueri Hebraeorum vestimenta*, saltem cum psalmi versu indicato. Additur tamen *Gloria Patri*.

Corrigitur traditio iuxta ordinem OHS. Antiphonae enim subiicitur totus psalmus uti adhuc patet in Ordine Romano Antiquo et in functionibus similibus liturgicis, vel saltem primus versus psalmi cum Gloria Patri ut in Introitu Missae et similibus. Supradicti versus non obligatorie integre cantari debent, sed, quoad tempus fert, iuxta necessitatem.

Distributione ramorum finita, sequitur versus *Benedictus qui venit, Dominus vobiscum* et collecta *Omnipotens sempiterne Deus, qui Dominum nostrum*, quam officians manibus iunctis cantat.

II. DE PROCESSIONE CUM RAMIS BENEDICTIS.

Finita itaque collecta statim discooperitur crux et sequitur solemnis processio.

Crux, in traditione nostra, cooperta remanebat durante processione. Adaptatur traditio tamen ordinationibus OHS. Dies palmarum hodie dicitur, quia in eo Dominus Salvator Jerusalem tendens super asellum sedisse perhibetur. Triumphus tamen Salvatoris quamvis sit elementum quam maxime apparens celebrationis non est a conceptu messianitatis separandus, quae suam perfectionem et propterea etiam suum triumphum vere plenum invenit in Cruce. Si hodie honoratur triumphans Rex non est oblivioni dandum quod triumphus dumtaxat feria VI erit plenus, cum *Hosanna* cesserit in *Crucifige*. Proinde saltem hac occasione absonum fuisset crucem velatam gestare. Qui usus deferendi crucem non velatam referunt plura Ordinaria et Consuetudines ³⁾. Ordinatur processio in qua locum principalem occupat symbolum Salvatoris. Quae ritus peculiaribus notis gaudebat. In novo Ordine asservatur EL et traditio quidem substantialiter.

Cantantur aliquot ex sequentibus antiphonis *Cum appropinquaret, Cum audisset, Ante quinque dies, Occurrunt turbae, Coeperunt omnes*. Nihil autem impedit quominus a conventu et populo hymnus *Christus vincit* vel alius cantus, etiam in lingua vernacula, cantetur in honorem Christi regis.

Propter circumstantias omnino differentes in variis ecclesiis, hic retentis punctis principalibus traditionis nostrae, major libertas proponitur ⁴⁾. Notandum est pro ecclesiis simul paroecialibus EL l. c.

³⁾ EL, LXX (1956) 87; MARTÈNE, *De ant. Eccl.* rit. 6, 20, n. 9.

⁴⁾ Compara Proces. p. 127 in solemnitate SS. Corporis Christi.

nota 19 et 23: Patet intentio instaurationis ut populus partem habeat activam in tota hac liturgia, qua processio fieret revera actus publicus honoris Christo Regi praestitus. Sit ergo cantus christologicus, at non eucharisticus, vel funereus, vel poenitentialis, sed festivus in honorem Christi Regis, ne huius perpulchrae processionis omnino mutetur natura. Serventur oportet cuivis ritui sui tractus nativi, ut servetur et efficacia.

Cum igitur ante fores templi ventum fuerit, ibidem fit statio ante crucem. Ad nutum cantoris, aliquot fratres ante crucem hymnum *Gloria, laus* intonant, et postquam totum versum cantaverint, eundem versum scilicet *Gloria, laus*, chorus et populus reincipientes percantant. Post versum *Israel es tu*, a medio primi versus, scilicet a verbis *Cui puerile*, incipiendum est. Sequitur *Plebs Hebraea*, cui respondendum *Gloria, laus* usque ad *Cui puerile*. Post ultimum versum finita repetitione *Cui puerile decus* reincipitur a praedictis fratribus *Gloria, laus* usque ad verba *Cui puerile* et tunc populus et conventus sequentia verba huius versus percantant.

Praecisa significatio huius caeremoniae latet. Hodie periti admittunt Theodulphum auctorem hymni *Gloria, Laus*. Theodulphus hos versus, ut ferunt, in carcere composuit, ut illac forte transiens imperator carminum melodia captus eum e carcere liberaret et ad sedem episcopalem remitteret. Quidam anonymus hos versus tribuit Reinaldo episcopo et similia fere narrat iis quae falso de Theodulpho credita fuisse supra scripsimus. Historia supra relata firmiter falsa dicitur, sed usus canendi hos versus post valvas ecclesiae clausas, ex hac historia introducta proinde etiam abolendus est.

Traditio exinde emendanda est. Comparata textus ORA ed. 1654, 51: *ex schola infantes paraphonistae iuxta crucem hunc hymnum cantent* et PRGerm (HS II, 566): *Ex schola infantes paraphonistae iuxta crucem hunc hymnum cantent*.

His omnibus peractis, sequitur solemnis adoratio S. Crucis, hoc modo: incipit abbas, vel officians, antiphonam *Ave Rex noster* qua incepta, crux ter flexis genibus a conventu et populo adoratur: primo ad hanc dictionem *Ave Rex noster*, secundo ad hanc *Fili David*, tertio ad hanc *Redemptor mundi*. Praedicta verba solus abbas vel officians detecto capite cantat. Cantato *Redemptor mundi*, omnes genuflexi, sicque adorantes eandem antiphonam versis vultibus ad Crucem percantant.

Sequitur oratio sine versu et sine salutatione: *Oremus. Omnipotens sempiternae Deus, qui vitam, quam abbas seu officians solus erectus cantat.*

Solus erectus. O praescribit: adhuc manens sicut et alii genu-

flexus. Juxta principia liturgica generalia, officians orationes erectus dicit.

Qua finita abbas seu officians incipit responsorium *Ingrediente Domino* et omnes ecclesiam intrant. Versus responsorii ab ipsis cantoribus cantatur quo absoluto chorus ultimam partem responsorii repetit.

Sequitur statio sub qua cantatur responsorium *Collegerunt* cuius versus a duobus vel tribus fratribus vel ab ipsis cantoribus percantatur. Postquam incepta repetitione chorum processio ingreditur, ante pulpitem collectarum ab abbate vel ab officiante dicitur sine versu oratio *Oremus, Adjuva Domine*.

Cantores, quando processio chorum ingreditur, cappis exuuntur et chorus sub Missa in superpelliceis regunt.

Abbas oratione finita cum suis ministris ad sacristiam revertitur ubi paramenta violacea assumuntur pro Missa (nisi abbas ad tronum paratur). Ministri dalmaticis exuti planetis induuntur.

Dalmatica et tunicella non adhibentur ad normas generales (O. 223) sed planetae non plicantur (OL, VI, p. 16). Planetae « plicatae » necessariae fuerunt ex necessitate maioris libertatis in incessu dum peragebantur longiores functiones poenitentiales; ratio historica compensare potest impressionem haud excellentem huius vestimenti (EL I. c. nota 28).

III. DE MISSA SUMMA.

Hodie et per totam hebdomadam sacram usque ad Missam vigiliae paschalis inclusive, in Missa (in feria VI in solemni actione liturgica) ea omnia quae diaconus vel subdiaconus aut lector vi proprii officii cantant vel legunt a celebrante omittuntur.

Ex instr. II, 6. — Haec dispositio instaurat vetustiore ritum ubi singuli actores suam agebant partem, et quod ab uno dicebatur vel fiebat, haud duplicabatur ab altero ⁵⁾.

Cantores in choro incipiunt antiphonam ad introitum. Abbas, paratus more solito cum suis ministris chorum ingreditur ut alias. Factis reverentiis omisso psalmo *Judica* ac confessione statim ascendens osculatur altare in medio ac deinde textum evangelii. Postea incensatione peracta pergit ad faldistorium vel thronum. In missa non-pontificali omittitur incensatio ob ritum celebrem.

⁵⁾ EL o. c. p. 105. Cfr ordinationes EL in quibus officians nec legebat quae ab choro cantabantur, introitu excepto (p. 8, r. 28-29).

Omittitur psalmus *Judica* et confessio: juxta OHS — Quidquid sit de origine harum precum, quas quasi avulsus sacerdos recitat dum chorus solemniter Introitum et Kyrie cantat, hac dominica et in solemnī vigilia paschali, cum Sacrum praecedat solemnīs alia non brevis functio, non hacque plausabili ratione statuit Ecclesia in Missa cum benedictione ramorum illas esse omittendas ⁶⁾).

Cantatur *Kyrie* iuxta tonum in dominicis Quadragesimae consuetum. Post collectam subdiaconus cantat epistolam, omnibus sedentibus et auscultantibus.

Graduale cantatur a duobus sacerdotibus in cappis laneis a cantore praemonitis (O 915). Si vero hora tardior fuerit, graduale et tractus simul ab utroque choro festinantius possunt cantari.

Iuxta consuetudinem tres diaconi vel sacerdotes diversi a diacono Missae Passionem solemniter cantare possunt. Sub Epistola parantur in sacristia amictu, alba, cingulo et stola violacea ab humero sinistro pendente. Ubi vero propter circumstantias locales id magis congruit solus diaconus Missae Passionem cantare potest in tono evangelii. Cantus Passionis in officiis huius hebdomadae peragendis, cantor illis fratribus injungat quos ad hoc idoneos esse perspexerit.

Circa finem tractus, tres diaconi comitantibus acolythis absque luminariis et absque incenso ad chorum veniunt. Factis debitis reverentiis maiestati et choro, veniunt ad altare, ibique super infimum gradum genuflexi submissa voce recitant uti mos est *Munda cor*. Deinde accedunt ad abbatem cuius benedictionem petunt more solito ut ad evangelium, abbate dicente *Dominus sit in cordibus vestris*. Osculata manu abbatis, pergunt ad ambonem vel ad pulpita quae sint nuda. Ibi cantant historiam passionis. Hac die tantum praemittitur *Dominus vobiscum*, sed *Gloria tibi* non subjungitur, nec signant librum nec seipsos dum cantare incipiunt. Rami palmarum in manibus non tenentur. Per totum cantum Passionis omnes auscultantes stant conversi ad eos qui cantant. Abbas pedum manibus tenens in faldistorio vel throno stat uti alias sub cantu evangelii.

Munda cor et benedictio: OR XV praescribit *Munda Cor* ante Passionem; ad verba *Altera autem die*, diaconus vadit ad papam benedictionem petens, et post passionem sequitur incensatio papae et osculum textus. Traditionem nostram adaptamus novo ritui romano; diaconi cantores vere munus diaconatus exercent. Hac eadem ratione chronista eodem tono passionis cantat ultimam partem quae juxta rubricam Missalis locum evangelii obtinebat. Tota enim historia passionis est lectio evangelica huius dominicae.

⁶⁾ EL o. c. p. 117 not. 29.

Salutatio praevia: In OHS lectio passionis absque salutatione incipit. OL jam citat salutationem sed dicit « sciendum est quod quando ad passionem non respondetur *Gloria tibi Domine*, non se muniunt fratres signo crucis (XXXIII 59-60) ». Qui usus romanus suam originem probabiliter a septentrionalibus repetit regionibus. Etenim Romae s. XII diaconus salutationem dabat, attamen jam exeunte eodem saeculo invenitur diversus usus (EL I. c. 102-103). Haec omissio primo feria VI fit et tandem aliquando aliis diebus servatur propter rationes allegoricas analogas.

Novus ritus correspondet textui OL supra notato et documentis romanis antiquioribus ut OR 31, 3, et 33.

Rami non tenentur manibus: ritus palmas respiciens absolvitur ante missam. OL de hac re tacet, neque apud Cistercienses ex antiqua traditione manibus tenentur.

Sub cantu passionis cum legitur *emisit spiritum*, illi qui cantant passionem toto corpore sese prosternunt in locis suis. Abbas vero dimisso pedo ad faldistorium vel thronum sese prosternit. Conventus in stallis genuflectit. Ad signum prioris omnes surgunt.

In UP p. 7, XIV, agitur de genuflectione. Nihil de prostratione in antiquis nostris fontibus. OL, in vigilia nativitatis dicit « singuli cadentes in facies suas » et in initio actionis liturgicae feriae VI in Parasceve: « prostrati ante formas » vel « prostrati jaceant » sub orationibus solemnibus. Novus ordo asservat consuetudinem per saecula vigentem.

Abolentur caeremoniae quae lectionem ultimae partis comitabantur. Totum ergo evangelium cantatur sine luminaribus et sine incenso, et in fine celebrans librum non osculatur. Cantata passione neque abbas neque diaconus librum osculatur nec fit incensatio. Abbas ad thronum vel ad faldistorium stans incipit *Credo*.

De incensatione et osculo libri cfr p. 119. Omittuntur verba et caeremoniae quae non conveniunt memoriae passionis.

Hodie subdiaconus librum evangeliorum choro osculandum non offert, neque chorus incensatur.

Quod sequitur ex supradictis.

Celebrans symbolo percantato dicit *Dominus vobiscum*, *Oremus*, et offertorium legit. Diaconus interim posito libro ad sinistrum cornu altaris more consueto ministrat ad offertorium.

Abbas in fine missae data benedictione more solito, omittit ultimum evangelium, et cum ministris, revertitur ad sacristiam (nisi abbas ad thronum paramenta deponit). In choro dicitur sexta.

Feria Quinta in Cena Domini

I. DE OFFICIIS ANTEMERIDIANIS.

A. De Matutinis et Laudibus.

Matutinum et Laudes non anticipantur de sero, sed dicuntur summo mane ita ut Laudes in aurora incipiant.

Officium ad Laudes ad ortum solis recitandum est. Consequenter Matutinum extremis horis noctis peragendum est.

Sub officio ad Matutinum et ad Laudes servatur usus trianguli sicut et omnia quae de luminaribus et de successiva extinctione luminum seu cereorum in traditione nostra habentur, sed omittuntur caeremoniae absconsionis ultimi cerei post Laudes.

Usus trianguli: Quidquid sit de origine historica ritus, certum est saec. nono iam ipsum adeptum esse valorem symbolicum; iuxta usum romanum primaevum, his diebus mortem et sepulturam Domini recolentibus, omnia supprimebantur luminaria, non solummodo in functionibus nocturnis, sed etiam in diurnis, uti feria VI in basilica S. Crucis in Jerusalem. Secundum OL luminaria exstinguebantur progressive, dum progrediente cursu officii lux diei appropinquarebat⁷⁾. Nihil dicitur de solemni absconsione lucis, sed lucerna tantum producitur ob rationem practicam e choro abscedendi. Postea caeremonia invaluit, qua unum candelabrum accensum remaneret, quae post absconsionem iterum solemne produceretur in signum mortis et resurrectionis Domini; res enim aliter se habebat, quia officium jam anticipabatur horis postmeridianis.

Cum officium iterum perageretur summo mane, Commissioni placuit redire ad OL; ita ut candelabra non ponerentur in triangulo, sed distribuarentur in choro et successive extinguerentur. Definitorium tamen Ordinis die 4 Decembris 1956 statuit: « Placet non tantum sub Matutino et Laudibus suppressere triangulum, sed etiam omnia quae de luminaribus et de successiva extinctione luminum et cereorum ibi habentur ».

S. C. Rituum in sua responsione exegit ut triangulum asservaretur ad traditionem salva omissione absconsionis ultimi candelabri.

Ad Matutinum pulsatur ut in festo celebri (O 928). Conventus est in cappis laneis (super rochetis, ubi juxta O 58-59 moris est).

⁷⁾ « Feria V, ad matutinas accenduntur 24 luminaria, et extinguuntur per singulos psalmos et lectiones, ita ut ultimum quando *Benedictus* incipitur extinguatur » (OL XXXIV, 1-3). « His (matutinis) ita finitis, ad sonitum abbatis lucerna producatur et accensis laternis, dormitorium conventus pausare intrabit » (id. 30-31).

O 929 — *Deus in adiutorium* non dicitur nec *Gloria Patri*, nec invitatorium, nec hymnus, nec capitula, sed ad signum prioris incipitur antiphona *Zelus domus tuae*, quam rector chori iuniori ex eius parte imponit. Ipse deinde psalmum *Salvum me fac Deus* intonat, sicut et sequentes in medio Chori, impositis ad singulos antiphonis ut in festis celebribus. Versiculos in singulis nocturnis cantat dictus junior in tono *A porta inferi*, ita quoque omnes versiculi his diebus terminantur.

Pater noster ante lectionem totum sub silentio dicitur. Lectiones cantant fratres a parte rectoris chori. Dato signo a priore, incipitur lectio absolute sine titulo et sic de novem lectionibus. Primae tres lectiones de lamentationibus Jeremiae erunt, cantandae in tono sibi proprio. Post singulas harum trium lectionum dicitur in tono proprio *Jerusalem, Jerusalem*. Reliquae lectiones cantantur in tono ordinario et terminantur per seipsas sine *Tu autem* sub tono *A porta inferi*.

O 929 — Cantor ante pulpitum suum in medio chori omnia Responsoria incipit; tertium, sextum et nonum post eorum versiculum et repetitam partem responsorii ab initio resumuntur ab utroque choro, stante versis ad se mutuo vultibus. Versus responsoriorum cantant fratres ex parte in qua non est chorus, correspondentes eis qui lectiones cantaverunt, nisi propter difficultatem officii praeplaceat hoc committere selectis fratribus.

Post nonum responsorium statim antiphona *Justificeris* in Laudibus imponitur a rectore chori ut in festo celebri. Antiphonam ad *Benedictus* imponit a suo latere sacerdoti sequenti eum qui in praecedentibus vespere antiphonam cecinit ad *Magnificat*.

O 931 — Finita antiphona post *Benedictus*, conventu genuflectente, duo fratres in habitu choralis stantes in sanctuario ex parte aquilonis incipiunt *Kyrie eleison*. Deinde cantor et succentor stantes ante gradus presbyterii subjungunt *Qui passurus*. Tunc duo diaconi aut juniores sacerdotes extra chorum genuflexi sub Crucifixo vel retro stallum abbatis respondent *Domine miserere*. Ultimo chorus prosequitur versum *Christus Dominus*. Tunc iterum acolythi cantant *Christe eleison*, cantores *Qui propheticæ*, diaconi *Domine miserere*, chorus *Christus Dominus*. Rursum acolythi *Kyrie eleison*, cantores *Qui expansis*, diaconi *Domine miserere*, chorus *Christus Dominus*. Deinde abbas adhuc genuflexus mediocri voce servans notulas dicit *Mortem autem crucis*. Dicunt omnes sub silentio *Pater noster*. Postea paulo altius sine *Dominus vobiscum* aut *Oremus* Praelatus subjungit orationem *Respice quaesumus* usque ad *Qui tecum vivit* quod sub

silentio his diebus semper dicendum est in choro. Finita oratione sine *Dominus vobiscum*, et sine *Benedicamus Domino*, facto signo a priore, omnes sub silentio discedunt.

B. De Horis minoribus et de Psalmis in reconciliatione poenitentium.

O 932 — Hora statuta, sequitur prima. Ad quam psalmi omnes alta voce cantantur sine *Gloria Patri*. (Tenenda est autem melodia super psalmos ad primam et ad omnes horas quae responsorii sequentibus secundum differentias tonorum conveniat). Finitis psalmis sine antiphona et sine capitulo canitur communiter responsorium *In monte Oliveti* cum versu suo quem rector chori subjungit, et post versum responsorii repetitur. Rector chori cantat versum post responsorium in tono *A porta inferi*. Deinde sine *Kyrie* sequitur *Pater noster*, *Vivet anima mea*, *Credo in Deum* et reliqua ut in Breviario. Quae preces ab hebdomadario sacerdote recitantur in tono *A porta inferi*.

In Capitulo, lector mensae sine *Jube Domine* pronuntiat tres lectiones ex martyrologio praemittens singulis kalendas et lunam currentem. Deinde ea quae in martyrologio habentur. Singulae lectiones sine *Et alibi* sub tono *A porta inferi* terminantur ex abrupto. Post martyrologium omissis aliis dicitur *Kyrie* et *Pater noster*, et *ne nos, Respice, Et sit splendor*, collecta *Dirigere et sanctificare*. Postea recitantur tres lectiones de Regula, quae terminantur per seipsas sub tono ut ante. Deinde qui praeest capitulo dicit *Benedicite* et tractatis quae ibi tractanda sunt dicit *Adiutorium nostrum* etc. In fine non cantatur *Salve Regina* nec collecta de B. M. V.

Tertia et sexta cantantur ritu in O n. 933 descripto hora opportuniore iuxta circumstantias locales (si recitantur, omnia fiunt ut per annum). Nona cantatur ante psalmos poenitentiales de quo infra. Postea si commode fieri potest ante meridiem singuli fratres, conversis non exceptis, confessionem sacramentalem instituunt apud consuetos confessarios.

Septem psalmi de reconciliatione poenitentium sensu stricto significationem propriam amiserunt. Jam enim peccatores publici non dantur qui hodie reconciliari debent. Nihilominus retinendi sunt. Perpulchram enim conclusionem totius temporis quadragesimalis nobis efformant. Nomine Ecclesiae publice totius communitatis exercitia poenentialia praeteritis quadragesimae hebdomadis peracta concluduntur reconciliatione coram Deo ut jam vespere hujus diei dignis mentibus ad paschale mysterium ingredi valeamus. Praedictae

vero publicae reconciliationi peroptime praemittitur reconciliatio in foro interno. Propterea confessiones supra assignantur.

Circa meridiem ante comestionem datur signum ad septem psalmos poenitenciales de reconciliatione. Sacrista ejusque solatium tempestive ante gradus presbyterii tapetes ac pulvinaria sternunt. Facta in cappis laneis statione in loco solito, conventus ordine suo ad ecclesiam progreditur. Abbas ac ministri assumunt stolam violacei coloris, jam non albi.

Rubrica partim deprompta est ex O. 947. Jam enim caeremonia cum missa connexa non est. Habitus ergo conventus atque paramenta abbatis huic solemnitati adaptanda statuenda sunt. Color violaceus praescribitur uti in Pontificali Romano in reconciliatione peccatorum et natura huius ritus innitur.

Omnibus ingressis abbas paratus casula et stola violacea super albam cum mitra et baculo, simul ac diaconus et subdiaconus albis et stolis violaceis induti absque manipulo ad chorum veniunt, solis acolythis absque luminaribus praecedentibus. Abbas mitra et baculo utitur in ingressu et recessu tantum.

Abbas, dimissis mitra et baculo, super tapetes ibi praeparatas medius inter diaconum et subdiaconum se prosternit. Alii vero fratres in choro super formas procumbunt quibus praedicti acolythi se jungunt.

Cantor incipit psalmos poenitenciales qui dicuntur sine *Gloria* et sine *litania*. Sequitur *Kyrie*, *Pater noster* cum precibus et collectis quas abbas stans dicit.

Stans: cfr p. 121.

Postea subjungit *Misereatur* et *Indulgentiam*, omissa confessione.

Omissa confessione: Psalmis poenitentialibus exprimitur confessio. *Confiteor* in fontibus non invenitur⁸⁾.

Deinde factis reverentiis exit ad sacristiam conventu sequente.

II. DE MISSIS CELEBRANDIS ET DE SACRA COMMUNIONE DISTRIBUENDA.

OL XXXIV, 51, 105-107 — Hac die et duobus sequentibus nulli licet sacerdotum missas privatas celebrare, sine peculiari licentia. Vacant Missa de Beata et Missa Matutinalis. Nequidem celebratur

⁸⁾ Cfr Pl. LEFÈVRE, *L'Admission et l'absolution des pénitents dans la liturgie de Prémontré*, in *Analecta Praem.* VII (1931) 20-26.

Missa pro defuncto etiam si praesens sit corpus, sed casu quo defunctus sepeliendus sit, fiat secundum ritum sepulturae pomeridianae. Post Octavam Paschae tamen pro eo fient vigiliae solemnes, Commendatio et Missa. Idem observandum est si defunctus sepeliri deberet in ipso die Paschatis.

Instr. III 17b — Ubi vero in ecclesiis paroecialibus ratio pastoralis id postulat, loci Ordinarius unam alteramve Missam lectam in singulis ecclesiis vel oratoriis publicis permittere poterit ; in oratoriis semipublicis unam tantum missam lectam et quidem de causa ut omnes fideles hoc sacro die Missae interesse et Corpus Domini sumere possint. Hae autem Missae inter easdem horas permittuntur quae pro Missa solemnī assignatae sunt.

DG II, 7 ; Instr. III 17d. — Missa sollemnis in Cena Domini celebranda est vespere. hora magis opportuna, non autem ante horam quartam post meridiem nec post horam nonam. Cui Missae sollemnī omnes fratres intersint quos expedit ad sacram mensam accedere.

Instr. III, 18. — Eadem feria V in Cena Domini sacra Communio distribui potest tantummodo inter missas vespertinas vel continuo ac statim ab iis expletis. Infirmis distribui potest horis ante et post meridianis.

Quoad jejunium eucharisticum servantur normae in Motu Proprio *Sacram Communionem* diei 19 Martii 1957 traditae.

III. DE SOLEMNITATE VESPERTINA IN CENA DOMINI.

Praenotandum:

Mandatum fratrum optime cum Missa vespertina connectitur. In antiqua nostra traditione Missa huius diei jam horis antemeridianis celebrata est. Altera ex parte hodiernum mandatum eodem fere modo fieri consuevit sicut in praecedentibus sabbatis temporis quadragesimalis (OL XXX, 38 ss). Pauca tantum peculiaria ad hodiernum mandatum referuntur: ipsemet abbas pedes fratrum lavat, antiphona *Ante diem festi* cantatur, lectio ad completorium anticipatur cuius prima pars ad modum evangelii sollemniter cantatur (OL XXXIV 146 ss). Nostris vero temporibus cum mandatum in sabbatis quadragesimalibus locum jam non obtineat, hodiernum mandatum uti functio per se stans considerari debet. Idcirco ex traditione directe assumi nequeunt motiva locum huius mandati determinantia. Ante Missam peractum, melius concordat cum historia ultimae Cenae Domini, et ideologice ut sacramentale poenitentiae mundat corda et praeparat ad participationem sacrificio Missae. Quae elementa spernuntur si mandatum locum obtineret peracta Missa. Iam age,

mandatum immediate ante Missam perfici convenit ob alia themata, scil. caritas fraterna colenda, mandatum Domini Eiusque exemplum, quae proximam praeparationem ad eucharistiam celebrandam constituunt.

Accedit tandem ratio ordinis practici, qua mandatum fratrum impossibile locum habere potest intra Missam uti novus ritus Romanus praescribit.

O 946 — In aula capitulari vel alio loco apto tempestive praeparatur credentia, tecta mappa nitida. Super eam ponuntur pelvis cum urceo aqua aliquantulum calida implendo et mappae ad extergendos pedes et alia lintea quibus abbas et ministri lavantes debent praecingi; vasa etiam cum mantili pro lavandis manibus abbatis et ministrorum post lotionem pedum. Item paratur legile linteo albo ornatum ex quo evangelium cantatur.

OHS — In ecclesia tabernaculum si quod exstat in altari maiori omnino vacuum est. Sacrista tot hostias consecrandas in pyxide vel pyxidibus super credentiam apponit ut hodie fratribus et fidelibus sacra Communionem refici cupientibus sufficiant. Pariter ex speciebus hodie consecratis sacra communio crastino die distribui debet.

Instr. II, 8 — Parari etiam debet aliquis locus aptus in ecclesia qui decenter ornatur cum velis, floribus et luminaribus, ubi pyxis cum hostiis reservandis in tabernaculo seu capsula reponitur.

Hora statuta datur signum ad solemnitatem. Sacerdotes et diaconi alba simul et stola albi coloris induuntur, reliqui vero superpelliceis sine caputiis. Simili modo cantores et fratres conversi superpelliceis induuntur. Ubi forte clerici ad Ordinem nostrum non pertinentes adsunt, maxime convenit ut modo debito parati juxta normas supra datas Missae solemni intersunt.

Antea sacerdotes solummodo ad communionem stolam induebant; nunc inde ab initio solemnitatis; et ita fit quaedam assistentia « sacerdotalis » ut notat Bugnini quoad novas ordinationes OHS⁹⁾. Sic vividius ultima Cena Domini et institutio Eucharistiae ut centrum et cor mysterii feriae V hebdomadae sanctae.

Abbas interim lectis psalmis *Quam dilecta* etc. sine *Gloria* paratur in sacristia more solito ad Missam. Ministri planetis induuntur. Reliqua juxta O 399.

Planetae: OL XXXIV, 69 et adnotationes p. 122.

Color paramentorum est albus.

⁹⁾ EL l. c. p. 148 nota 17.

O 947 — Facta statione in loco solito donec abbas in sacristia paratus sit, conventus cum cantoribus ordine suo ad capitulum progreditur. Quem sequitur abbas cum ministris suis. Ubi ad capitulum venerint, omnibus stantibus ordine suo, abbas depositis baculo et mitra medius inter diaconum et subdiaconum dicit *Confitemini Domino, quoniam bonus* omnibus respondentibus, deinde *Confiteor*. Subiungit conventus *Misereatur tui* etc. et responso ab abbate *Amen*, fratres more solito recitant *Confiteor* et sequitur absolutio modo consueto. Postea cantat abbas versiculum *Ostende nobis* et orationem *Actiones* etc.

Confiteor ante mandatum dicendus est juxta OL XXX, 52. Antiquitus anticipabatur e completorio, quia mandatum fere immediate ante completorium fieri solebat (id. 45). Logice et consequenter Confessio in missa immediate sequente omittenda sit. Comparata p. 122. Totus enim conventus confessioni participat. Definitorium Ordinis tamen statuit: Non probatur omissio *Confiteor* et precum ad pedem altaris ante Missam solemnem huius diei.

Oratione finita acolythus cum thuribulo et navicula accedit ad abbatem qui incensum imponit et benedicit. Quo facto diaconus librum evangeliorum a subdiacono accipit. Deinde ab abbate sicut in Missa benedictionem petit eaque accepta et osculatus manum eius modo consueto cum ministris ad locum evangelii cantandi accedit. Posito libro super legile, ceroferariis stantibus sicut alias, diaconus praemisso *Dominus vobiscum* et *Sequentia sancti evangelii* librum incensat. Deinde incipit *Ante diem festum*. Evangelio finito abbas incensatur et eidem liber evangeliorum osculandus praebetur. Quo facto diaconus claudit librum et ad locum suum revertitur.

OL et O supponunt lectionem evangelii in fine mandati. Haec enim lectio evangelii sollemnis erat tantummodo lectionis prima pars quae fiebat in fine mandati et inde nonnisi per accidens locum obtinebat post lotionem pedum. Cum haec ultima pars lectionis secernatur a mandato, nexus solvitur cum evangelio *Ante diem festum*. Locus nunc magis aptus pro evangelio est ante pedum lotionem uti in Ordine Romano Antiquo et in omnibus veteribus documentis romanis. Comparata functionem evangelii in benedictione Ramorum dominica praecedente.

Insuper nostrum mandatum mandato Christi innititur: lectio evangelii hanc relationem perficit, quando ante lotionem pedum his verbis terminatur: *Exemplum dedi vobis ut et vos ita faciatis*. Praeterea notandum est abrogato hodiernis diebus mandato in sabbatis quadragesimae mandatum hodiernum principalem relationem habere ad cenam Domini, dum mandatum quadragesimale characterem praesertim poenitentialem prae se ferebat. Hodie enim praescribitur

ant. *Ante diem festum*, dum in quadragesima cantabatur *Maria Virgo* ex officio Mariae Magdalenae poenitentis ¹⁰⁾. Quod factum rationem praebet evangelium ad mandati initium transferendi.

Cum in praesenti conceptu Mandatum fratrum immediate ante Missam perficiatur, lectio ex Jo. 13, 16 - 14, 31 jam non habetur, sicuti antea in fine hujus Mandati; minus enim convenit jam nunc verba Christi discedentis audire, cum Eucharistia adhuc celebranda sit. Transfertur haec lectio ad completorium.

Valde convenit ut post evangelium abbas vel ille cui hoc praeceperit brevem sermonem faciat ad illustranda mysteria potissima quae hac solemnitate hodierna recoluntur, scilicet mandatum Domini de caritate fraterna, institutio sacrae Eucharistiae et Ordinis sacerdotalis.

De sermone cfr p. 119.

Completo sermone, abbas depositis casula et manipulo praecingitur linteo ab assistente qui prius pluviale deposuit. Diaconus et subdiaconus depositis planetis et manipulis praecingunt se linteis. Incipit mandatum ritu in O 948 descripto.

O 949 — Si tamen numerosi sint fratres et abbas provectus sit aetate vel debilis, non tenetur ad lavandos pedes omnium sed paucorum puta duodecim fratrum.

Retenta idea « Christus suorum discipulorum pedes ipse lavit » hodie illud mandatum quam proxime imitandum est: ipse abbas, ut celebrans Missae indutus, solus, nullo adjuvante, mandatum perficere debet, etsi paucorum tantum pedes lavet.

Interea cantantur aliquot antiphonae, quae inveniuntur in Processionali, addito ad libitum *Ubi caritas est vera*, secundum quod est numerus fratrum lavandorum, ita tamen ut semper ultimo loco cantores incipiant antiphonam *Ante diem festum* et in conclusione antiphonam *Ecce quam bonum*.

Propter libertatem in OL in canticis elegendis, *Ubi caritas est* (loco textus corrupti hodierni ritus romani) etiam assumi potest, cum peroptime sensum mandati refert.

Ad mentem H. Schmidt, origo huius hymni benedictina certa est, et principio pertinebat ad « Caritatem » i. e. specialem oblationem cibi et potus monachis in refectorio congregatis propter diem festi; cfr agape in ecclesia primaeva. Postea Caritas erat poculum vini speciale, praesertim post Mandatum Fratrum vespere sabbati

¹⁰⁾ UP p. 48, in notis ad lin. 45.

et Feria V in Cena Domini. Tandem aliquando hymnus coniunctus est cum ipso Mandato Ferae V in Cena Domini a. Dom. 1100 in monasterio Montis Cassinensis et pedetemptim in liturgia beneventina mutata ultima strophæ. Tandem influxu Ordinis Fratrum Minorum saeculo decimo tertio hymnus in liturgiam romanam intrabat, et in missali Romano 1570 assumptus est strophæ 1^a, 4^a et nova supra citata strophæ ultima ¹¹⁾).

Textus:

1. Congregavit nos in unum
Exultemus et in ipso
Teneamus et amemus
Et ex corde diligamus
Ubi caritas est vera,	Christi amor,
iocundemur,
deum vivum
nos sincero.
deus ibi est.
2. Qui non habet caritatem,
Sed in tenebris ut umbra
Nos alterutrum amemus
Sicut decet, ambulemus
Ubi caritas est vera,	nihil habet,
mortis manet ;
et in die,
lucis filii !
deus ibi est.
4. Simul ergo cum in unum
Ne nos mente dividamus,
Cessent iurgia maligna,
Vere medium sic nostrum
Ubi caritas est vera,	congregamur,
caveamus.
cessent lites,
Christus erit.
deus ibi est.
11. Unanimiter excelsum
Ut det pacem clemens nostris
Iungat fidei speique
Ut consortium captemus
Ubi caritas est vera,	imploremus,
in diebus
opus bonum,
supernorum.
deus ibi est.
12. (textus originalis)
« Gloria aeterno regi »
Et pro vita dominorum
Multos ut cum ipsis annos
Propter quorum hic amorem
Ubi caritas est vera,	decantemus
exoremus,
gaudeamus,
congregamur.
deus ibi est.
(textus liturgicus recentior)	
Simul quoque cum beatis
Glorianter vultum tuum,
Gaudium, quod est immensum
Saecula per infinita saeculorum.
Ubi caritas est vera,	videamus
Christe Deus ;
atque probum
Amen.
deus ibi est.

¹¹⁾ SCHMIDT, I. c. II, 651-653. E contra, Botte originem benedictinam impossibilem iudicat: *Quest. lit. et por.* XXXIX, 1958, 66.

Postquam laverint manus, abbas et ministri ad locum suum revertuntur. Abbas vero et ministri paramenta reassumunt. Terminato autem cantu sequitur *Kyrie* et abbas deposita mitra cantat *Pater Noster* quod secreto completur usque ad versiculum *Et ne nos inducas*, quod alta voce pronuntiat respondentibus omnibus *Sed libera nos a malo*. Deinde versicula et orationem *Adesto Domine* ut in Processionali.

Oratione finita cantores intonant antiphonam ad introitum Missae quae post singulos versus ps. 66 repetitur, et incipit processio e capitulo ad chorum. Praecedunt acolythi cum cereis et thuribulo. Sequitur conventus cum cantoribus et deinde abbas cum suis ministris.

Ubi mandatum non habetur, facta statione omnes sub cantu antiphonae ad Introitum chorum ingrediuntur. Reliqua ut supra.

In ecclesia omnes chorum ingrediuntur. Abbas vero post quam cum ministris ad altare pervenerit facta confessione ascendens osculatur altare in medio ac deinde textum evangelii. Postea incensatione more solito peracta pergit ad thronum ubi Introitum legit.

Confessione facta: cfr p. 131.

Cantantur *Kyrie*, *Sanctus*, *Agnus Dei* ut in festo celebri.

O 937 — Sub cantu *Kyrie* pulsantur campanae ac campanulae, sed deinceps ab omni earum usu et ab omni usu organi prorsus abstinetur atque ad omnia officia lignea tabula signum datur, usque ad hymnum *Gloria in excelsis* in Missa vigiliae paschalis. Graduale a duobus fratribus cantatur.

Ut traditio refert, *Gloria* omittitur. Qui hymnus in ritu romano in initio locum habuit propter consecrationem chrismatis. Neglecta relatione cum consecratione chrismatis magis magisque praevaluit character festivus diei ss. Eucharistiae sacri. Ordo noster semper omisit *Gloria*, sicut in traditione antiqua etiam in omnibus diebus Quadragesimae etiam festivis ¹²⁾.

Ubi Missam Mandatum praecesserit, cantatur Evangelium *Prima autem die* (Mtt. 26, 17-35). Ubi Mandatum locum habet post evangelium servatur lectio evangelii consueti.

Ne idem evangelium *Ante diem* legeretur et in Missa et in Mandato fratrum Missae immediate praecedente, hic in Missa sumitur

¹²⁾ OL XXVI, 12-14.

Evangelium *Prima autem die* (Mtt. 26, 17-35) quod etiam invenitur in antiquis Missalibus et etiam in ritu Romano saeculi septimi ¹³).

Credo hodie non dicitur. Praefatio est S. Crucis ac *Communicantes*, *Hanc igitur* et *Qui pridie* huic diei sunt propriae. Consecrantur duae maiores hostiae quarum una servanda est in crastinum.

Duae maiores hostiae: cfr. FERIA VI p. 149.

OHS — Ad triplex *Agnus Dei* ter respondetur *miserere nobis*, quia osculum pacis non datur. Omittitur etiam oratio *Domine Jesu Christe qui dixisti Apostolis* ante communionem.

Quae oratio etiam omittitur quia non datur pax ¹⁴).

Missam prosequitur abbas modo solito sed ante sumptionem Sanguinis Christi et communicatis assistente presbytero, diacono et subdiacono, ambabus manibus calicem de altari levet solemniter voce cantans antiphonam *Calicem salutaris* quam chorus ex integro percantat. Post Communionem conventus cantat antiphonam ad communionem *Coenantibus autem illis*.

Mandato S. C. Rituum supprimuntur Vesperae et in Ordine nostro. In ritu supracitato, ex suggestionem ipsius S. Congregationis Rituum, asservatur OL « Qua percepta, communicatis diacono et subdiacono, abbas ambabus manibus calicem de altari levet, incipiens solemniter voce cantando antiphonam *Calicem salutaris*, quam chorus ex integro ante inceptionem psalmi percantet, (et postea sequuntur vespere, sicut antiphonarium docet) » (XXXIV 82-86). Quae rubrica, suppressa sumptione Eucharistiae sub duabus speciebus a conventu, aliquantulum remanebat, scilicet ritu in O descripto « Omnibus communicatis, Celebrans ablutionem sumit et lecta Communionem retrahit se ad faldistorium suum ubi, innuente Cantore, intonat primam Antiphonam ad Vesperas » (939).

Communio ut « Fractio Panis » ita feliciter servatur, eo quod ministri altaris immediate post abbatem communicant ante sumptionem Sanguinis.

Cantus psalmorum ante et post antiphonam *Calicem* et antiphonam ad Communionem *Coenantibus*, quamquam non expresse praescribitur, sane sequitur ex characterem antiphonarum ad Communionem. Saltem in hac solemniter celebratione Cena antiquissimus ritus Communionis restituatur.

¹³) S. Corbani s. 8 et 9; Italiae septentrionalis s. 7, 8 et 9; evangelarii Vercellensis s. 7 et 8; capitularis Redhigerani s. 8; capitularis Ambrosiani c. ann. 1000; i. e. Italiae septentrionalis.

¹⁴) Cfr OL XXXIV, 79-80; JUNGMAN, *Missarum Solemnia* II³, 421 et EL o. c. 153, nota 24.

Antiphona *Coenantibus autem illis* (quae invenitur in Graduali ad Canticum Magnificat in Vesperis hucusque in hac die cantatis) potius eligitur loco Antiphonae ad Communionem antea praescriptae *Dominus Jesus*, propter mutationem Evangelii.

OHS — Notandum quod confessio et absolutio omittuntur ac nemo annulum abbatis osculatur.

Confessio et absolutio omittuntur juxta principia liturgica. Ut recte notat Bugnini: Confessio et absolutio ante communionem, quae fit intra Missam, provenit ex ritu communionis extra Missam. Sed ritus sacer Missae, considerandus est totus insimul. Ita communicatio non est nisi pars totius, et praeparatio ad communionem sufficienter facta est per totam Missam. Consulte et opportune, ergo, saltem in hac solemni celebratione Cena omittatur confessio ad communionem¹⁵⁾.

Annulus non osculatur: osculum annuli numquam de praecepto imponitur¹⁶⁾. Hodie certe omittendum est propter nexum cum osculo pacis quod hodie supprimitur¹⁷⁾.

Abbas Eucharistiam conventui et populo distribuit, ita tamen ut in distribuenda Eucharistia populo adjuvari possit a diacono et, si necesse est, etiam ab aliis. Finita Communionis distributione, abbas deposita pyxide super corporale Eucharistiam in crastinum servandam in pyxide ponit. Deinde diaconus pyxidem claudit. Sequitur Communio et Postcommunio more solito, factis tamen debitis reverentiis coram Sanctissimo. Postea diaconus *Benedicamus Domino* subiungit. Abbas more solito dicit *Placeat* et osculato altari omissis benedictione et ultimo evangelio suppedaneum descendit ac depositis manipulis Sanctissimum incensat. Assumit humerale super casulam et secundum ritum consuetum Sanctissimum ad altare depositionis defertur, comitantibus omnibus suis ministris et conventu. Durante Processione cantatur hymnus *Pange Lingua*.

Notandum quod dum Sanctissimum remanet in Altari, Abbati mitra non imponitur nisi extra sanctuarium durante processione ad thronum vel ad altare, Pariter lotio manuum extra altare in plano perficienda est.

Benedictio non impertitur: erat enim ultimus actus ritus Missae, antequam fideles dimitterentur.

Repositio: Cum feria sequens esset aliturgica, necessario postulavit ut pro communionem sacerdotis et fidelium asservaretur ss. Eu-

¹⁵⁾ EL o. c. p. 153, nota 25.

¹⁶⁾ SCR 4395: osculum annuli remittitur « prudenti iudicio episcopi ».

¹⁷⁾ Cfr JUNGMAN, *Missarum solemnities* II³, p. 403, nota 16.

charistia in Missa feriae praecedentis consecratae. In Ecclesia primaeva non erat peculiaritas huius feriae, cum communis esset usus pro communione distribuenda in synaxibus aliturgicis. Sed haereses contra Eucharistiam et in dies crescens fervor devotionis erga Sanctissimum nativam ritus simplicitatem externa solemnitate decoraverunt, inde a saeculo undecimo. Processio ut jam in OL citata retinenda est, quia haec processio ut adoratio ipsius communitalis consideranda est et ut aequa evolutio cultus Eucharistici parvipendi non potest ¹⁸⁾.

Post processionem ad introitum chori cantores incipiunt responsum *Circumdederunt*. Diaconus et subdiaconus planetis plicatis depositis simulque stola diaconali alba in violaceam mutata, denu-dant altare maius. Interim abbas paramenta alba deponit et stolam violaceam assumit.

Altare denudatum aqua et vino lavatur ab abbate stante inter diaconum et subdiaconum. Quos super altare diffusos ramis palmarum abbas dilatat. Interim responsum *Circumdederunt* simulque *Christi Mater* a conventu in stallis percantatur versis ad se invicem vultibus (ut OL XXXIV 100-101). Abbas statim ut laverit altare maius ad sedem venit ibique pluviale assumit; diaconus vero et subdiaconus ad sedilia sua revertuntur. Abbas cantat orationem, sub qua conventus stat vultibus conversis ad altare.

Abbas et conventus quando sedent sub versibus responsorum caput tegunt, quia Sanctissimum non est expositum in Altari maiori.

Deinde prior et supprior exeunt ad lavanda altaria extra chorum, adjuvantibus acolythis. Interim cantatur responsum *Concede quaesumus* in honorem Omnium Sanctorum et Sanctorum in quorum honore altaria consecrata sunt. Si alia altaria non habentur, praedictum responsum omittitur. Si unum tantum altare habetur, cantatur responsum adaptatum in honorem titularis huius altaris.

Nostris diebus multiplicatis altaribus in ecclesiis impossibile est omnia RR illorum sanctorum percantare. Ab altera parte, cantus tantum exigitur perdurante lavatione altarium. Praedicto modo servatur OL: Ad singula altaria lavanda cantantur responsoria sanctorum in quorum honore consecrata sunt, cum versibus et collectis unde responsoria cantata sunt (XXXIV, 102-104).

Responso praedicto finito, abbas subjungit versiculum et orationem ut supra. Deinde acolythis cum cereis praecedentibus cele-

¹⁸⁾ Cfr Allocutio Summi Pontificis ad Congressum Liturgicum Internationale 1956.

brans et ministri more et ordine solito simul cum conventu exeunt. Inde sunt altaria nuda usque in vigiliam Paschatis.

Instituatur ordo quo fratres sese succedentes usque ad mediam noctem in adoratione SS. Sacramenti persistunt. Parochi etiam moneant fideles de publica adoratione SS. Sacramenti.

Media autem nocte huius diei suspenditur adoratio, quia inde liturgicae recordationi SS. Eucharistiae succedit memoria passionis et mortis Domini. Una tantum lampas ante Sanctissimum ardens manet, dum cetera luminaria extinguuntur et ornamenta, in quantum decenter fieri potest, amoveantur.

Instr. II, 10 notat: Parochi vel ecclesiarum rectores tempestive moneant fideles de publica adoratione sanctissimae Eucharistiae, inde ab expleta missa in Cena Domini instituenda, et protrahenda *saltem* usque ad mediam noctem, quando scilicet liturgicae recordationi institutionis sanctissimae Eucharistiae succedit memoria passionis et mortis Domini.

In ritu praemonstratensi instaurato omittitur vox « *saltem* ». OL repositionem et adorationem ad simplissimam formam reducit: Finita communione, abbas sumat Eucharistiam in crastinum reservandam, et in vasculo ante notato honorifice recondat seorsum in pulchro et honesto scrinio, ubi lucerna deinceps accensa ardeat usque in diem sequentem dum resumatur (XXXIV, 91-95). His motivis et accendente caractere speciali Feriae VI media nocte melius cessare licet, etiam in signis apparatus externi, adoratio rite instructa et publica sanctissimi Sacramenti. Ex rationibus pastoralibus, ut notat Bugnini, veluti praxis transitoria, adoratio (in ecclesiis simul paroeialibus) per aliquot annos continuari potest per totam noctem et diem sequentem usque ad solemnem Actionem liturgicam postmeridianam (EL I. c. p. 142).

Hora statuta fit completorium. Signo dato omnes, facta statione in cappis laneis, ad aulam capitularem conveniunt. Lector, sine benedictione praevia, sermonem Christi (Jo. 13, 16 - 14, 31) praelegit. Dicto *Surgite, eamus hinc*, omnes surgentes ad ecclesiam tendunt, ibique completorium submissa voce recitant. Completorium nullibi omitti valet.

Ubi forte propter circumstantias locales, lectio in ipsa ecclesia peragenda esset, omnia ut supra fiunt. In fine vero lectionis omissis verbis *Surgite, eamus hinc*, immediate completorium sequitur. Ubi mandatum, propter circumstantias speciales, non immediate ante Missam sed ante collationem peragitur, lectio haec fit durante collatione.

Completorium, contra O 954, non cantatur, sed submissa voce recitatur: denudatione altarium inceptit memoria mortis Domini.

Completorio dicto submissa voce etiam litaniae B. M. V. ubi post completorium choraliter recitari solent, submissa voce recitandae sunt.

Appendix

Mandatum pauperum, ubi moris est, hora conveniente instituitur. Reliqua ut in O n. 953.

Ubi circumstantiae speciales alium ordinem diurnum suadent, sequens ordo proponitur: primo mandatum, quod excipit collatio, sub qua praelegitur sermo Christi (Jo. 13, 16 - 14, 31); deinde, hora competenti, Missa sollemnis vespertina.

Feria Sexta in Passione et Morte Domini

Praenotandum ad nomen huius diei: Nomen traditionale certe mutatur: Feria VI in Passione et Morte Domini loco Feria VI in Parasceve sensum precisum huius diei clarius exprimit.

I. DE OFFICIO DIVINO ANTEMERIDIANO.

O 954 — Ad Matutinum et Laudes omnia ut heri (p. 126) excepto quod jam deinceps fit genuflexio usque ad vigiliam Paschae exclusive.

OL: Feria sexta et Sabbato super formas prostrati orationem complemus (XXXV, 2).

Hac die et crastina die horae dicuntur submissa voce et sine nota a ternis vel quaternis in choro. Prima hora consueta persolvitur, tertia ante cenam, cui sexta subjicitur, nona immediate ante actionem liturgicam recitatur.

Horae submissa voce et sine nota: sicuti hactenus consuetudo. Character silentii exprimitur in OL: Hac die et sequenti III vel IIII privatim dicant horas, vel in choro vel in claustro (XXXV, 8-10). Item OW p. 216 n. 6. Valde suadendum est ut consequenter in claustro in quantum possibile silentium strictius observetur « quia Pastor noster hodie recessit ».

Eadem de causa in OL id. 11-12 recitatio totius psalterii praescribitur « ad recollectionem faciliorem reddendam »¹⁹⁾; qui usus, nostris diebus iam non adaptatus reintroduci nequit.

¹⁹⁾ EL o. c. p. 158: consuetudo in variis monasteriis et communitatibus.

Hora statuta omnes conveniunt ad aulam capitularem ubi disciplina datur dum voce humili recitatur psalmus *Miserere* sine *Gloria* nec *Kyrie*. Praemittitur *Confiteor* nisi immediate ante in choro ad Primam dictum fuerit. Dicto *Miserere* omnes sub silentio dicunt *Pater noster* cui Praeses submissa voce addit orationem *Respice*. Qua finita et accusatione culparum facta (dictisque quae dicenda habet abbas vel qui praeest capitulo) omnes exeunt.

In refectorio preces ante et post cibum et benedictio potus quae fit ante collationem voce humili dicendae sunt.

II. DE SOLEMNI ACTIONE LITURGICA POSTMERIDIANA IN PASSIONE ET MORTE DOMINI.

DG II, 8 ; O 15 — Hodie sollemnis actio liturgica celebratur horis postmeridianis et quidem circa horam tertiam ; si vero ratio pastoralis id suadeat, inchoari potest inde a meridie vel tardiori hora non autem ultra horam serotinam.

Instr. III, 19 — Sacra Communio distribui potest unice inter solemnem actionem liturgicam pomeridianam, exceptis infirmis in periculo mortis constitutis.

Instr. III, 12 — Quoad jejunium eucharisticum servantur normae in Motu proprio *Sacram Communionem* diei 19 Martii 1957 traditae.

Altare et sedes abbatis sunt penitus nudi. Nihil vero aliud super vel retro altare ponitur praeter Evangelarium.

Praeter Evangelarium: OL: evangelium vero sit super altare (XXXV, 16).

Si passio a tribus diaconis integre cantatur, praedicto libro opus non est et consequenter in hoc casu super altare ne ponatur.

OL: Quod videlicet altare sit grossiori panno opertum. Nunc tantum fit post passionis cantum, quando incipitur functio ad ipsum altare et post functionem altare iterum denudatur. Hac eadem ratione crux tantum ponitur super altare durante ritu communionis.

Color paramentorum est ruber.

Color magis traditionalis pro liturgia huius diei ²⁰⁾. Color ruber adhuc in usus est in ritu ambrosiano. Cfr. discussionem quoad hanc rem in Congressu Liturgico Internat. Lugano 1953.

²⁰⁾ « Vestimenta ipsa debent esse rubri coloris, qui color in omnibus passim Ecclesiis hac die usurpabatur » (MARTÈNE, *De Antiq. Eccles. Ritibus* I, IV, cap. XXIII, n. 8).

Color peroptimus: si festa S. Crucis et Passionis Domini parentis rubris celebrantur, a fortiori solemnitati triumphali Crucis color ruber convenit. Character moeroris est thema principalis in matutinis et laudibus, in recitatione officii submissa, in usu planetarum et in apparatu sobrietatis externae ecclesiae; in solemnitate tamen hac vespertina praevalet character triumphalis in memoria redemptionis.

Conventus est in cappis laneis super rochetis. Cantores autem hac die chorum in superpelliceis regunt. Sacerdotes et diaconi assument stolas rubras (quibus deficientibus, stolas albas), quas super cappam induunt pro s. Communione.

Abbas omissis psalmis *Quam dilecta* paratur in sacristia. Sandaliis autem et chirothecis non utitur sed mitra simplici et aliis parentis rubri coloris sicuti ad Missam cum pedo. Diaconus et subdiaconus sunt planetis induti quibus deficientibus in albis ministrant. Presbyter assistens modo consueto pluviali induitur. Ceteri omnes ministrantes de quibus infra in albis adstant dempto ministro ad candelam.

Dempto ministro de candela: nec candelabra acolythi portant. Cfr infra.

A. De Lectionibus.

Signo dato, facta statione, conventus cum cantoribus ad chorum procedit ubi nona submissa voce recitatur. Qua finita sine candelabris nec incenso, procedit abbas cum ministris suis ad altare; deposita mitra ac reverentia facta inclinatus orationem facit, ministri autem non faciunt orationem uti solent cum abbate. Oratione facta, abbas quin altare vel textum evangelii osculetur, acceptis mitra et pedo, cum ministris suis ad sedem suam tendit.

Processio et oratio ante altare, ad tempora reducenda sunt quando cantus ad introitum nondum liturgiam ingressus erat et celebratio lectionibus incipiebat. OHS notat: « Celebrans et ministri sacri, non vero ministrantes, in faciem procumbunt, reliqui vero adeunt scamna in choro, ibique manent, genibus flexis et profunde inclinati: omnesque in silentio aliquamdiu orant. Signo dato, omnes se erigunt, sed genuflexi manent; solus celebrans stans ante gradus altaris, dicit, manibus junctis, et in tono feriali, sequentem orationem: *Deus, qui peccati* ».

In novo ordine praemonstratensi recollectionis momento non subsequitur oratio a celebrante facienda, sed soli celebranti imponitur oratio sub silentio.

Secundum systema antiquum romanum ²¹⁾ immediate prostrationem pontificis sequitur lectio. In systemate gelasiano post prostrationem celebrantis sequitur oratio *Deus a quo et Judas*, deinde lectio, post quam tractus et oratio *Deus qui peccati*. In systemate romano-gelasiano iterum primitiva prostratio romana instaurata est, sed ab altera parte oratio *Deus a quo et Judas* posita est post lectionem. Ultima systemata in irregulari OR 32, et tandem aliquando in OHS.

Quia nostra traditio systema antiquum romanum semper sequebatur, non est ratio cur ritus mutaretur. Cfr OL: « Veniens igitur prelatus ante altare, orationem faciat, ministri non iungantur ei solito more, nec osculabitur evangelium; ipse et ministri sint calceati usque ad crucem. Eo itaque in sede sedente presbyterii, lector lectionem *In tribulatione* sine titulo legat » (XXXV, 17-21).

Abbate ita sedente, lector, vel eo deficiente aliquis ex junioribus, lectionem *In tribulationem* sine titulo legit ex ambone (vel in ecclesia non-absidiali ad gradus facie versus conventum et populum), omnibus sedentibus et auscultantibus. Terminatur sub tono *A porta inferi*. Qua lectione finita cantatur tractus *Domine audiui*. Postea abbas stans ante sedem suam manibus iunctis dicit collectam sine *Dominus vobiscum* et sine *Flectamus genua*.

Sine *Dominus vobiscum* et sine *Flectamus genua*: Salutatio in primaeva aetate Ecclesiae omittebatur his diebus.

Dicta collecta sequitur lectio *Dixit Dominus ad Moysen* a subdiacono, similiter absque titulo legente, quam non ut epistolam sed plane legit ut aliam lectionem, in loco praedicto. Terminatur sub tono *A porta inferi*. In fine subdiaconus non osculatur manum abbatis. Deinde cantatur tractus *Eripe me*. Subsequitur historia Passionis super nuda pulpita legenda sine lumine et sine thuribulo. Quae sive a diacono actionis liturgicae sive a tribus aliis diaconis sive presbyteris cantatur. Incipitur sine *Dominus vobiscum*.

Sine *Dominus vobiscum*; cfr notam supracitatam ad orationem.

Ipsa Passio cantatur ut in die Palmarum (p. 123), praeterquam diaconi stolis rubris induuntur et non petunt benedictionem quamquam recitant *Munda cor*. Acolythy eos non comitantur. Cantu Passionis perdurante, omnes auscultantes stant conversi ad eos qui cantant; abbas stat ad sedem pedum manibus tenens. Pro Prostratione ad verba *emisit spiritum* idem ritus ac in Dominica Palmarum. Integra

²¹⁾ OR 16, 17, 23, 24 et 30B GrO, GrR.

passio ut evangelium cantatur, neque peculiare evangelium in fine additur.

B. De Orationibus solemnibus.

Expleta passione una tantum tobalea super altare extenditur ac missale in dextro cornu altaris locatur; tunc abbas cum ministris accedit ad altare quod osculatur in medio, mitra prius deposita ac facta reverentia. Deinde stans in dextra altaris parte dicit orationes solemnes.

In OHS orationes solemnes dicuntur in medio altaris. Bugnini de hac mutatione notat: Medium altaris est locus proprius orationis sacerdotalis; ad dexteram vel sinistram partem sacerdos transit, cum vices gerit diaconi vel subdiaconi, qui ad ambonem in partem ecclesiae positum lectiones legebant. Iure pro oratione fidelium restituitur celebranti locus primitivus in medio ut in OR 26, OR 27²²).

Animadvertendum tamen est quod in nostra traditione etiam antiquae omnes orationes, etiam secretae durante Missa, praeter precem eucharisticam extra medium altaris perficiebantur²³).

Notandum tamen quod in novo ordine praemonstratensi, uti in OHS pro Judaeis genuflectitur²⁴).

Loco orationis pro rege sumitur oratio pro res publicas moderatoribus, ex ritu romano.

C. De Adoratione S. Crucis.

Adaptatur traditio ordini; OHS — Orationibus finitis abbas cum ministris suis ab altari discedit et ad sedem suam pergīt ubi casulam et manipulum deponit. Ministri usque ad albam exuti stant cum choro. (In ecclesia non-absidiali, paramentis ad sedem depositis, abbas in stallo suo in choro consistit, alii in stallis inferioribus).

Interim sacrista tapetem vel aliquod grossum linteum super gradus suppedanei sternit, ubi Crux adoranda est. Pro adoratione adhibeatur Crux altaris sat magna, gemmis ornata, velo rubro obtecta quod facile auferri queat.

²²) EL o. c. p. 173, nota 11.

²³) Cfr OL, IV, 108-109: Ut autem sacerdos secretas finierit, retrahit se contra medium altaris dicens *Per omnia saecula saeculorum*.

²⁴) De hac re fusius in ANDRIEU, *Les Ordines Romani*, III, p. 288, nota 3; EL p. 175, lin. 40-41, ac in SCHMIDT HS II, 790. Pro versionibus in linguis modernis servetur decretum ASS XL (1948) 342: « non improbat... locutiones quarum sensus sit: infidelitas, infideles in credendo ».

Crux in suppedaneo ponitur, quia uti Crux altaris intime cum altari connectitur. In quantum possibile adhibeatur Crux Altaris, quae diebus quadragesimalibus tecta sit.

Omnibus stantibus, primum Sancta Crux portatur e sacristia.

OL tantum dicit: « duo presbyteri albis induti, absque stolis et manipulis acolytho crucem coopertam retro altare coram eis tenente », et antea notat: « evangelium sit supra altare ».

Usus deferendi Crucem ad altare essentialiter jam continetur in antiquis ordinibus romanis et usque ad saeculum decimum sextum perdurasse videtur. Qui usus logice sequitur ex eo quod altare denu-datum est post Missam diei praecedentis.

Deinde sequitur ritus ut in OHS describitur quoad ritum adorationis, servatis textibus traditioni nostrae propriis.

Ad approbandum ritum nostrum instauratum Sacra Congregatio optavit adoptionem OHS quoad asportationem Crucis e sacristia et ritum adorationis. Exinde supprimitur adoratio Crucis per modum prostrationis. Elementum omnino novum etiam inducitur, nempe quod cerei Crucem comitare debent tam in ostensione quam in adoratione.

Crux portatur hoc modo: duo sacerdotes albis induti sanctuarium ascendunt dum Crux velo oblecta ante eos gestatur ab acolytho alba induto. Tum sacerdotes tum acolythus discalceati incedunt. Praecedunt duo acolythi, candelabra altaris accensa portantes. Versis ad chorum vultibus, retro altare (si altare fixum est muro, ad latus epistolae), sacerdotes cantant antiphonam *Popule meus*. Cantata antiphona duo subdiaconi versa facie ad altare cantant *Hagios o Theos*. Quo cantato genuflectunt et statim surgentes dicunt *Hagios ischyros* et secundo genuflectunt. Surgentes cantant *Hagios athanatos eleison hymas* et tertio genuflectunt. Tunc chorus subjungit *Sanctus Deus*; *Sanctus Fortis*; *Sanctus Immortalis* et toties genuflectit. Qui in sanctuario sunt et qui cantaverunt *Hagios* genua cum choro non flectunt.

Juxta OL Crux non prius ante altare deferitur quam acolythi et chorus cantus suos compleverunt. Qui usus recte diversas huius caeremoniae partes exprimit.

Tunc praedicti sacerdotes veniunt ad latus epistolae (ubi altare fixum muro habetur, ascendunt suppedaneum ad latus epistolae) ante altare, ibique cantant *Quia eduxi te*. Deinde subdiaconi vel acolythi *Hagios* et chorus *Sanctus* ritu ut supra decantant. Quibus expletis sacerdotes ad medium gradus suppedanei accedunt (ubi altare

fixum muro, procedunt ad medium suppedanei) et ibi stantes cantant antiphonam *Quid ultra*. Subdiaconi vel acolythi et chorus iterum cantant *Hagios* et *Sanctus* ut supra.

Quo expleto praedicti sacerdotes Crucem accipiunt de manu acolythi ac eam discooperiunt. Incipiunt antiphonam *Ecce lignum crucis*, ad quae verba chorus genuflectit et statim surgens reliqua prosequitur. (Notandum est quod versiculus non subjicitur neque antiphona repetitur).

Versiculus *Beati immaculati in via* non subjicitur: In initio psalmus, qui est proprius processionum in ecclesia Romana, cantabatur quando ad adorationem Sanctae Crucis papa et clerus discalceati procedebant a basilica Lateranensi ad ecclesiam S. Crucis. Inde a saeculo octavo, processione omissa, Psalmus cum antiphona *Ecce lignum* ad salutationem Crucis ponitur. De quo vestigium in OL. Et decursu temporum psalmo apud Romanos durante adoratione substituebantur aliae antiphonae, Improperia et Hymni.

Quia nulla ratio antiphonae cum psalmo, sive sub unico versiculo sive integre cantando, datur, deficiente processione hoc momento, traditio corrigitur et versiculus ac repetitio antiphonae supprimuntur.

Antiphona finita praedicti sacerdotes ad gradus presbyterii Crucem adorandam exhibent hinc indeque eam ita per brachia sustentantes ut decenter adorari possit. Acolythi candelabra a dextris et a sinistris Crucis collocant et ad viciniore stalla divertunt.

Sequitur solemnis adoratio sanctae Crucis hoc modo: Abbas primus, discalceatus sicut et ceteri, unica genuflectione, Crucem reverenter osculatur. Post illum diaconus, subdiaconus, presbyter assistens cum caeremoniario, ministri, acolythi, cantores, Prior et Supprior ac alii in ordine suo usque ad fratres conversos inclusive eodem ritu bini et bini Crucem adorant.

— discalceati: OHS non obligat sed praescribit: si commodè fieri possit, prius calceamenta deponunt. Standum ergo est traditioni.

— unica genuflectione: In O 963 ante prostrationem bis genuflectendum erat. OL XXXV p. 64, lin. 61-62 tantum prostrationem praescribit. Trina genuflectio jam saeculo X et XI apud Romanos nota est. In Ordine nostro tantum anno 1622 sub influxu ritus romani introducta est.

In OHS trinae adgeniculationi simplex genuflectio ter repetita clero substituta est (populo praemissa simplici genuflexio).

Interim cantus ad hoc pertinens persolvitur, scilicet *Crucem tuam*, quae antiphona, si opus sit, post singulos versus psalmi 66 repeti potest (secus nullus psalmi versus additur: cfr p. 120).

Deinde cantores incipiunt hymnum *Crux fidelis* post cuius singulas strophas a choro vicissim *Dulce lignum* et *Crux fidelis* cantatur ut in Processionali indicatur.

Pro ratione numeri fratrum adjungi potest *Dum fabricator*.

Sancta Crux adoratione ex parte conventus peracta a praedictis sacerdotibus defertur ad cancellos, ibique hinc indeque ita per brachia eam sustentant sacerdotes ut decenter adorari possit. Fideles ante crucem quasi processionaliter transeuntes Crucem devote osculantur praemissa simplici genuflectione.

Hodie adoratio S. Crucis locum fundamentalem obtinet. Magni ergo momenti est adoratio non solum ex parte conventus sed etiam ex parte populi. OL hac in re providit duas cruces adorandas praescribens. Quae vero solutio idealis dicenda non est. Agitur enim de una Cruce Altaris solemniter detecta ac deinde reverenter adoranda (cfr p. 144). Quare, ut in ordine restaurato romano, una Crux sit regula generalis.

Si Crux sat magna sit, quod peroptandum est, fideles Crucem adorare possunt, alii brachium sinistrum, alii brachium dextrum, alii pedes Crucifixi. Alias, ut in Ordinationibus S. C. R. die 1 Februarii sub n. 17 suggeritur, celebrans, postquam conventus adorationem impleverit, S. Crucem e manibus sacerdotum qui illam tenuerunt, sumit et in summitate graduum altaris consistens, dum paucis verbis populus ad S. Crucis adorationem invitatur, eam altius elevatum tenet, per breve tempus a fidelibus in silentio adorandam.

Finita adoratione praedicti sacerdotes ad medium altaris revertuntur, ibique Crucem elevant, et stantes ad gradus suppedanei cantant antiphonam *Super omnia ligna cedrorum*. Et protinus Chorus ad Crucem genuflexus et mox surgens eandem antiphonam percantat. Interim sacerdotes Crucem in suo loco reponunt in altari, quin celebranti in sequentibus functionibus incommodum praebeat. Candelabra vero accensa deponuntur juxta Crucem. In ecclesia absidiali, Crux et candelabra retro altare poni possunt, sed adeo in altum ut commode a fidelibus conspici possunt.

Corollarium: Ut omnia suum effectum plenarium obtineant, nulla caeremonia aliae partis incipienda est, priusquam pars praecedens finita sit. Quaedam correctiones contra OL et Proc. addendae sunt.

D. De Ritu Communionis.

Historia generalis: Quidquid sit de disciplina primitiva communionis in Feria VI in passione et morte Domini, saeculo VIII in

liturgia romana oppositio contra Communionem universaliter tunc vigentem fortasse non proveniebat ex spiritu romano liturgiam antiquam conservandi sed etiam ex liturgia orientali quae in Parasceve Communionem non agnoscebat; et inde paulatim, praesertim saeculo duodecimo, consuetudo saecularis communionis supprimitur lege, quae disciplinam ecclesiasticam per plura saecula dirigit et quae etiam vestigia in ordine nostro relinquit²⁵). Et postea in legislatione nostra liturgica, ut in liturgia romana quibusdam casibus localibus exceptis, communio celebranti reservatur.

OHS sententiam communioni faventem acceptat, antiquam Ecclesiae traditionem innovando, et christianae pietati erga Sanctissimum hodierno tempore vigenti iterum satisfaciendo, « ea potissimum mente, ut (fideles) Corpus Domini, pro omnibus hoc die traditum devote sumentes, uberiores redemptionis fructus percipiant » (Instr. n. 2 c.).

Quoad ritum: OHS communionem inducendo, supprimit omnia elementa quae specimen Missae praebebant, puriores simplicioresque ritus retinens vel restituens Communionis extra Missam. Ad hoc statuta est recitatio orationis Dominicae, quae in omnibus liturgiis uti praeparatio ad communionem dicitur, et fit confessio cum ritu et formula, quae confessionem peccatorum exprimunt inde ab Ecclesiae primordiis exstent (EL o. c. p. 169). Saeculo tamen XII ritum communionis, qui hucusque paucis verbis et nullam sollemnitatem aut peculiaritatem agnovit, ingrediebantur ritus offertoriales Missae, quibus austeram actionem liturgicam huius feriae maiorem similitudinem haberet cum celebratione Missae. In OL tamen ritus communionis haec additamenta non agnovit. Prelatus calicem in manibus tenet dum Confiteor recitat, deinde incenso adhibito et calice paulisper elevato, Orationem Dominicam recitat. Inde a saeculo XVII tantum accedit ritus processionis ante Communionis ritum et magna elevatio Hostiae. Notandum tamen est quod libri liturgici inde ab initio (cfr OL 86-88) acceptant theoriam consecrationis per contactum, quae certe in legislatione nostra delenda est.

Conclusio: Ex hac expositione historica, patet quod ritus communionis celebrantis et adstantium in nostra liturgia, ut in disciplina universali hodierna, restituenda est. Redeundum est etiam ad nostrum proprium ritum qui per saecula, ante influxum spurium romanum saeculi XVII vixit, qui ritus communionis absque specimenibus Missae tamen corrigendus est, omissione incensationis et consecrationis sic dictae per contactum.

Quibus finitis abbas cum ministris suis ad sedem paramenta

²⁵) OL insinuat: « Tunc cum prelato fratres qui pecierint communicent, sed non discalceati » (XXXV, 90-91. — Notandum quod dum canonici, ut in consuetudinibus monasticis, toti officio huius diei inde a prima discalceati assistunt, abbas et ministri tantum discalceati sunt in actu adorationis Crucis. Pl. LEFÈVRE, *La Liturgie de Prémontré*, 1957, p. 81.

reassumit, et cum presbytero assistente ac subdiacono ad sedem remanet. Diaconus autem ad altare repositionis se confert ut infra.

Sacramentum defertur ab altari repositionis ad altare Communionis absque ulla solemnitate: cfr. expositio historica supra data. Interim ergo non perficitur cantus (Contra O.).

Interim sacrista bursam rubri coloris cum corporali ad altare defert ibique corporale explicat.

OHS — Interea diaconus praecedentibus duobus acolythis absque cereis et tertio ad umbellam gerendam, ad altare repositionis se confert. Ibi praesto sint umbella et duo candelabra cum cereis accensis postmodum ab acolythis sumenda.

Ad altare repositionis genua omnes flectunt; tunc diaconus extrahit sacram pyxidem e tabernaculo et assumpto velo humerali albi coloris, pyxidem velo humerali cooperit et ad altare maius defert. Ordine quo venerunt procedunt: acolythi hinc inde procedentes candelabra cum cereis accensis gestant et super Sacramentum defertur umbella, dum omnes in sanctuario et in choro genuflectunt.

OHS — Ad altare maius cum pervenerint, diaconus sacram pyxidem super corporale deponit. Acolythi vero candelabra sua hinc indeque super vel retro (cfr p. 146) altare deponunt, diaconum in velo dimittendo adjuvant et ad loca sua redeunt.

Traditio ad OHS adaptatur — Post genuflexionem diaconus dimittit velum humerale et se retrahit in plano ad cornu epistolae altaris. Tunc abbas cum presbytero assistente, subdiacono et ministris ad altare accedit. Ibi abbas cum praedictis ministris ac diacono utroque genu adorat.

Surgunt omnes et abbas more solito confessionem dicit. Conventus et populus genuflexi subjungunt *Misereatur* et dicto *Amen* ab abbate *Confiteor* recitant. Chorus genuflexus permanet usque ad invitationem celebrantis *Oremus*, *Praeceptis salutaribus*.

Confessio juxta OL (XXXV, 78) ab abbate tantum recitari videtur. Nihilominus ab omnibus recitanda proponitur, nam praesens caeremonia aequiparatur distributioni S. Communionis extra Missam ²⁶⁾.

Juxta OL abbas jam ante orationem Dominicam Confessionem recitat. Videtur Confessio et hic subjungi posse ab omnibus. Prae-

²⁶⁾ Confiteor inde a saeculo XII in Communione infirmorum introducitur, quae Communio eandem indolem habet ac hodiernus ritus extra Missam, cfr JUNGMAN, *Missarum solennia* I, p. 459 ss.

dictus modus non contra OL praescribi videtur. Ritus Confessionem sequentes ad ipsum ritum Communionis enim pertinent.

Confessione absoluta abbas cum ministris suis altare ascendit. Interim tempestive praeparatur vas cum aqua pro ablutione digitorum celebrantis.

Commissio, in ritu S. C. R. proposito, loco simplicis vasi calicem cum patena proponebat propter fractionem hostiae, de qua infra et pro ablutione digitorum ac pyxididis forsitan vacuae. S. C. R. usum calicis et patenae tamen non approbavit, ne populo ritui Communionis specimen Missae praeberetur.

OHS — Praelatus, manibus junctis, non cantans sed clara voce recitans, dicit *Oremus, Praeceptis*. Totum vero *Pater noster* cum sit precatio ad communionem chorus et populus una cum celebrante solemniter, graviter et distincte recitant, addito in fine quoque ab omnibus *Amen*.

Recitatio sub clara voce et ab omnibus peracta congruit scopo huius formulae, uti dicitur: cum sit precatio ad Communionem. Ita restituitur usus antiquus in Oriente et ritibus Gallicanis conservatus recitandi orationem Dominicam ab omnibus Communionem recipientibus contra usum perantiquum Romanum et ejus influxu legislationem nostram liturgicam.

Celebrans solus, clara et distincta voce atque manibus extensis, prosequitur *Libera nos* et ab omnibus respondetur *Amen*. Oratione finita, diaconus pyxidem discooperit et abbas cum ministris genuflectit. Deinde Corpus Domini super pyxidem in quatuor partes dividit nihil dicens. Postea omnes genuflectunt.

— *Libera nos* alta voce dicitur, quia post precem communem veluti oratio sacerdotalis consequitur.

— Fractio hostiae maioris: Communio celebrantis et principalium ministrorum fit cum maiore hostia in partes frangenda, ut typus communionis, qui est fractio panis, repraesentetur. Cfr p. 135.

Traditio ad OHS adaptatur — *Pax Domini* nec dicitur nec datur, nec *Agnus Dei* cantatur, quia non sequuntur oscula celebrantis et circumstantium. Abbas vero immediate absque oratione praevia unam particulam Hostiae reverenter sumit nihil dicens. Deinde abbas sacram communionem distribuit more solito nihil tamen praemittens. Primum diaconum et subdiaconum et medium inter eos assistantem communicat ex particulis maioris hostiae. Alios deinde ordine quo supra feria V in Cena Domini. Neque hodie annulum abbatis quisquam osculatur, quia pax non datur.

— absque oratione praevia: Oratio in OHS praescripta *Perceptio Corporis*, ut Bugnini refert, est devota prex personalis ipsius celebrantis ad excitandos sensus contritionis destinata et hinc idem munus habet ac Confiteor ante Communionem quoad ceteros communicantes. In nostro tamen ritu Celebrans Confessionem jam recitavit immediate ante orationem Dominicam.

Etiam in nostro ritu *Ecce Agnus Dei* et *Domine non sum dignus* omittuntur, quia ut duplicatum *Confessionis* videtur; etiam a celebrante omittuntur. Uti in Missa ritus communionis populi fit eodem modo ac celebrantis.

Vesperae hodie omittuntur et fit communio sub silentio.

— Vesperae omittuntur ut in disciplina romana vigenti. Et in approbatione ritus nostri a S. C. R. omissio exigitur.

— Communio fit sub silentio contra OHS. Actus Communionis enim est participatio communitatis celebrationi Passionis et Mortis Domini. Character tamen totius diei huius singulorum communicantium exigit silentium et perfectam recollectionem (cfr p. 139) ²⁷⁾.

OHS — Omnibus communicatis, diaconus reassumpto velo humerali albi coloris sacram pyxidem ad locum aptum refert. Praecedunt acolythi cum cereis prius super vel retro altare positis. In loco reservationis diaconus, sacra pyxide in tabernaculo reclusa, velum humerale dimittit. Acolythi cereos suos ibi relinquunt. Deinde omnes ad sanctuarium revertuntur. Si forte particulae in pyxide jam non supersunt, pyxis more solito super vas purificatur et acolythi cereos tantum in fine actionis liturgicae ad sacristiam secumferunt.

Traditio ad OHS adaptatur — Interim abbas facit ablutionem digitorum in vase nihil dicens. Postea in latere epistolae, tono feriali et manibus junctis, orationem *Respice* (ex Vesperis in Breviario) cantat, omnibus stantibus et *Amen* respondentibus. Postea vero, facta reverentia altari, omnes sub silentio exeunt.

Oratio fit in latere epistolae, contra OHS, ob easdem rationes ac orationes solemnes, cfr p. 143.

Hora statuta completorium persolvitur et etiam, ubi choraliter recitantur, Litaniae B. M. V. Persolvuntur submissa voce et sine nota terna vel quaterna (Cfr p. 139).

²⁷⁾ Compara JUNGMAN, *Missarum Solemnia*, II, p. 493, qui ad P. BROWE, *Mittelalterliche Kommunionriten*; JL, XV (1941) 60 sqq. refert.

De Sabbato Sancto

I. DE OFFICIO.

Ad Matutinum et ad Laudes omnia ut in feria V in Cena Domini, cum genuflectione ut heri.

Oratio *Respice* retinetur quia haec dies nequit considerari exclusive ut festum Sacrae expectationis, qualiter v. g. vigilia Nativitatis Domini ²⁸⁾).

Horae minores sub silentio perficiuntur, propter requiem Christi in sepulchro. Omnia ut heri praeterquam nona quae magis opportune post meridiem dicitur. Eadem oratio *Respice* de Laudibus in his horis dicitur. Preces ad Capitulum hodie non dicuntur (O 972).

Ad vesperas, quae ante collationem submissa voce peraguntur, dicuntur antiphonae et psalmi sicut ad vesperas Feriae V in Cena Domini, praeter antiphonam I *Hodie afflicti sum valde, sed cras solvam vincula mea*.

Iuxta ordinem Hebdomadae sanctae instauratum — Antiphonae ad Canticum tenor sequens est: *Principes sacerdotum et pharisaei munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus*. Deinde absque *Pater noster* dicitur oratio e novo ritu romano: *Concede quaesumus, omnipotens Deus, ut qui Filii tui resurrectionem devota expectatione praevenimus, eiusdem resurrectionis gloriam consequamur. Per eundem Dominum...* Et sic terminantur vesperae.

Vigilia paschalis ad horas nocturnas restituta, compositionem quoque vesperrarum Sabbati sancti postulat.

1. Vesperae quidem ad sequens festum referuntur, at submissa voce recitantur, quia idea silentii praevalere debet usque ad solemnem vigiliam paschalem.

2. Orationem *Concede* quae ideam expectationis clare exprimit.

Iuxta ordinem Hebdomadae sanctae instauratum. — Completorium hodie omittitur.

Non dicitur quia « christiana familia » invitatur ad vigilandum, non ad dormiendum ²⁹⁾).

²⁸⁾ Cfr EL LXX (1956) p. 204, nota 3.

²⁹⁾ Cfr EL LXX (1956) p. 204, n. 2.

Qui vero solemni vigiliae paschali non intererunt, completorium privatim recitare tenentur. Omnia ut in feria V in Cena Domini, praeterquam: *Recessit pastor noster* de nona sumptum, cuius loco ad nonam dicitur R: *Ecce quomodo moritur iustus* (R 6 ad Matutinum), cum versu *In pace in idipsum*, ut in Cena Domini. Infra preces *Confiteor*; oratio *Concede* ut supra ad Vesperas.

Oratio *Concede*: Cfr. Feria V et Feria VI ubi oratio vesperarum retinetur in completorio. E contra in ritu romano his diebus semper assignatur oratio *Visita* (oratio quotidiana de completorio). Qui usus contra traditionem nostram assumi non debet. Idcirco hic orationem *Concede* ex vesperis apposuimus.

Notandum est quod *Gloria Patri* post psalmos et responsoria usque ad vespas (completorium) inhibetur.

II. DE BENEDICTIONE MENSARUM.

DG III, 10 — Abstinencia et ieiunium tempore Quadragesimae praescriptum, quod hucusque iuxta can. 1254 § 4, Sabbato Sancto cessat post meridiem, in posterum cessabit media nocte eiusdem Sabbati.

Tam ad coenam quam ad collationem benedictio fiat ut in libro Ordinario 91 pro Cena Domini praescribitur. Preces ad refectiones voce humili dicendae sunt.

Ubi vero vigilia paschalis hora iam maturiori celebratur (cfr. infra), in refectione post solemnem vigiliam, retenta collatione propter ieiunium, preces iam clara voce dicendae sunt.

III. DE BAPTIZANDIS.

Instr. II, 14 — Hodie si aderunt baptizandi, praesertim si plures sint, permittitur, caeremonias Ritualis Romani, quae ipsam baptismatis collationem praecedunt, i. e. in baptismo infantium usque ad verba *Credis in Deum* (Rit. Rom. tit. II, c. II, n. 17) et in baptismo adultorum usque ad verba *Quid vocaris* (Rit. Rom. tit. II, c. IV, n. 38) eodem mane, tempore opportuno, praemittere.

De Solemni Vigilia Paschali

I. PRAENOTANDA.

DG II, 9 — Solemnis Paschalis Vigilia celebranda est hora competenti, ea scilicet quae permittit missam solemnem eiusdem vigiliae incipere circa mediam noctem inter Sabbatum Sanctum et Dominicam Resurrectionis. Ubi tamen, ponderatis fidelium et locorum condicionibus, de iudicio Ordinarii loci, hora celebrandae vigiliae anticipari conveniat, haec non inchoetur ante diei crepusculum, aut certe non ante solis occasum.

Iuxta ordinem Hebdomadae Sanctae instauratum. Cfr OL XXXVI, p. 65, lin. 7 — Hora competenti toballis cooperiuntur altaria, sed candelae extinctae manent usque ad initium Missae.

Insuper cereus pergrandis ponitur in medio ecclesiae, congregato hinc inde conventu et populo.

In ecclesia absidiali, cereus ponitur in ipso sanctuario ante altare vel a latere evangelii. Conventus se sistit ad instar coronae retro et a latere altaris. In ecclesia non-absidiali, cereus ponitur ad introitum chori prope populum. De loco cerei paschalis: OL, OW, UP de hac re tacent. Iuxta Sacr. Gel. (ed. Wilson, p. 80-81 vel PL 74, c. 1106): *ante* altare (sacerdote *retro* altare sedente). Eadem dispositio in OR XXX A, 15 (ANDRIEU, III, p. 457) qui a Gel. dependet.

In Ordine Romano praeter influxum OR et Pseudo-Alcuinus influxum habuit. Inde ibi legitur: « cereus... ponitur ante altare in medio ecclesiae congregato hinc inde omni clero seu populo » (fere ad litteram e Pseudo-Alcuino, de officiis divinis, De Sabbato S. Paschae).

Apud Cist. cereus paschalis in medio ponitur ³¹⁾.

Ad ritum hodiernum « a latere evangelii » antiqua consuetudo refert: in basilicis inde a primaevo saltem medii aevi tempore candelabrum paschale invenitur iuxta ambonem evangelii. Inde consuetudo romana quae saltem anno 1522 certe introducta fuit in ordine nostro. Cereus paschalis a populo certe videri debet, centrum enim cum sit vigiliae. Cui principio cetera ergo subordinanda sunt.

Tempestive ante solemnitatem sacrista excutit ignem de lapide et ex eo accenduntur carbones. Qui carbones a diacono et subdiacono in ecclesia introducuntur ad benedicendum.

³¹⁾ Cfr Consuet., c. XXII, De Vig. Pasch. in *Anal. S. O. Cist.*, l. c. p. 56.

Nota:

1. *Historia ritus.*

In antiquis fontibus nulla hac die benedictio ignis invenitur. Moris tamen erat ut inde a feria V in Cena Domini ignis reservaretur quocum in Sabbato Sancto lampades baptisterii illuminarentur (epistola Zachariae Papae ad S. Bonifacium, anni 751); deinde et Romae ignis inde a feria VI reservatur ad cereos accendendos ad Sabbatum Sanctum. Ille ignis nullam benedictionem recipiebat³²⁾. Saeculo decimo mediante, in Ordine Romano Antiquo, primum benedictio ignis in feria V in Cena Domini invenitur: ed. 1654, c. 55-56³³⁾.

Postea tamen, sensim sine sensu, et benedictio ignis in Sabbatum Sanctum translata est, qui usus in nostro OL, ubi iam nihil de reservatione ignis diebus praecedentibus³⁴⁾.

2. *Modus ignis excutiendi.*

Nihil in nostris fontibus. In « Ordo Romanus antiquus » c. 55: « Faciant excuti ignem de lapide ». Qui usus in liturgia mozarabica et in gallica probabiliter ortus videtur³⁵⁾. Postea Romam venit, teste Ord. Cass. (ed. LEUTERMANN, 103) et in liturgia occidentali invadit. Propter valorem « Ordinis Romani antiqui » relate ad nostram liturgiam, probabiliter et ille modus apud nos adhibitus est. Notandum tamen est orationem *Deus qui per Filium tuum angularem lapidem*, qui in Ord. Rom. Ant. in benedictione ignis indicatur, in OL deesse. Inde ergo argumentum pro excutione ex lapide ferri nequit.

3. *De loco ad benedicendum ignem.*

In antiquis fontibus « in loco apto », non tamen in ecclesia ad gradus ut in OL. Benedictione ignis in Sabbato introducta, remanet tamen loco ab altari remoto. Cui tamen consuetudini processio cum lumine benedicto ansam praebere potuit³⁶⁾. Apud nos autem praedicta processio numquam introducta est: en forte causa cur et bene-

³²⁾ Cfr ANDRIEU, *Ord. Rom.*, III, 312-320; A. WINNINGHOF, *De Paasnacht-viering, De vuurwijding*, in *Tijdschrift voor Liturgie* XXXVIII (1954) p. 49-57, praesertim p. 50 in notis.

³³⁾ Cfr Ordo Rom. XXVI, n. 3; ANDRIEU, o. c., III, 325; cfr PREIN, *De Paas-vigilie in de Romeinse liturgie*, in *Nederlandse Kathol. Stemmen*, XLVIII (1952), p. 64-65.

³⁴⁾ Cfr ANDRIEU, *Le Pontifical Romain au Moyen Age*, I, 328; *Ordo Lateranensis*, ed. FISCHER, p. 61; MABILLON, OR XI, 43 et XII, 30; *Cons. O. Cist.*, I. c.; cfr OW, p. 225.

³⁵⁾ Cfr Winninghof, a. c. p. 51 in notis.

³⁶⁾ De cuius historia: B. CAPELLE, *La procession du Lumen Christi au samedi-saint*, in *Rev. Bén.* XLIV (1932) p. 105-119, et R. VAN DOREN, *Deux particularités dans l'office de la semaine sainte*, in *Quest. lit. et par.* XXIII (1938), 68-72.

dictio ignis, sicut et in caeteris benedictionibus moris erat, ad gradus presbyterii fieri solebat.

Processio non instituenda est, quia benedictio ignis non est nisi ritus praeparatorius ad officium vigiliae.

4. De functione benedictionis ignis in liturgia huius diei.

Omnibus rite perpensis, nostra opinione, benedictio ignis hodie dum nonnisi in ordine ad cereum illuminandum videri potest. Ipse enim ignis iam non distribuitur uti olim fieri consuevit. Ut functio subordinata iam in OL consideratur. Ibi enim benedictio ignis unum quid cum reliquis non format: praelatus et eius assistentes in albis adhuc sunt; abbas nonnisi benedictione finita ad vigiliam celebrandam paratur et introitum perficit³⁷⁾.

Functio ergo est praeparatoria ac relativa³⁸⁾, tam historice quam ideologice spectata. Benedictio ignis, si retineatur, locum subordinatum consequenter obtinere debet in nostro conceptu.

Prope cereum ponatur vas aquae benedictae cum aspersorio, lanx in qua quinque grana incensi, et in ritu non-pontificali candelabrum cum minore cereo; etiam in promptu sit cartula cereo affigenda.

Nota: 1^a pars: Incensum.

A. Origo et evolutio illius ritus.

1. Initio benedictio cerei fiebat per simplicem unctionem chris-matis forma crucis peractam; Mediol. (circa finem saec. X), Hispania, fortasse et Gallia (textus in EL).

2. Rubricae cum minus clarae sint ad diversam interpretationem ansam praebuerunt. Ubique vero signo crucis perficitur; « alii hanc crucem revera supra cereum etiam cum stylo efformarunt, contra cereum ab aliis tantummodo » fiebat « candela accensa ex harundine deprompta in manu tenentibus » (EL p. 187: cfr CAPELLE, a. c., p. 10, concl.)³⁹⁾.

³⁷⁾ Cfr *Sacr. Gelas.*, I, XLII, ed. WILSON, p. 80-81; PL 74, c. 1106: eadem fere structura; introitus celebrantis parati, orat ante altare, deinde benedictio cerei.

³⁸⁾ Cfr praesertim WINNINGHOF, a. c., p. 54, 4° et p. 55, nota 27.

³⁹⁾ Ita v. g. in: *Sacr. Gelas.* I, XLII, ed. WILSON, p. 80 vel PL 74, 1108 « faciens crucem super cereum » (idem in *Ord. Rom.* inde dependentibus ». XVI, n. 103 — ANDRIEU, OR III, p. 190 — et XXX A: n. 15: ANDRIEU o. c., p. 457); In *Ord. Rom. Ant.* legimus: « facit crucem in cereo » (ed. 1654, c. 78), quae formula ex eius fonte Pseudo-Alcuinus deprompta est (ALCUINUS, *De officiis divinis*, PL, t. 101, 1216 B). In Pont. Pictaviensi, circa finem saec. IX (MARTÈNE, *De Antiquis Eccl. Ritibus*, Lib. I, c. XXIV, ed. Venetiis, 1783, III, 155): « Ter signum crucis de ipsa arundine cum candela accensa faciens (diaconus) contra cereum ».

Nota: RABOTIN, *La Vie et les Arts liturgiques* VII (1920-1) 221-225, notat verbum « incensum » hactenus significationem « cereum accensum » habere ⁴⁰⁾.

3. Saeculo vero decimo verbum « incensum » aliam significationem accipit ⁴¹⁾. Cfr Consuet. Cist., a. c., p. 56 et antiqua nostra Statuta ⁴²⁾: ibi cantor grana infigit, nexus ergo crucis cum benedictione cerei omnino evadit. Cfr. *Ordo Lateran.*, ed. FISCHER, p. 61.

In ordinatione nostra, significationem primaevam et authenticam, nempe verbum « incensum » ut cereum accensum restituimus.

B. *Symbolismus granorum incensi.*

Iuxta illius temporis spiritum, fere immediate impressio granorum symbolice interpretata est. Praecipuae interpretationes sunt:

a. unctio corporis Iesu: iam apud EUPERTUM, l. c., c. 31, PL t. 170, 173 B-C. Quod et postea apud Durandum (Cfr EL, a. c., p. 210, n. 17). Hypothesis: ille symbolismus originem forte habuit in cruce cum chrismata olim peracta.

b. Quinque vulnerum: iam apud DURANDUM, *Rationale*, 6, 80, n. 9. Qui symbolismus et in ordine romano instaurato conservatus est.

Nota:

In nostro ritu, diaconus grana infigebat sub cantu Exsultet ad verba « incensi huius sacrificium vespertinum » quod manifeste interpretationi erroneae innitebatur.

In novo Ordine Romano grana infiguntur concomitantibus verbis, quae secundae interpretationi symbolicae favent. Nonne diaconus in nostro ritu alia verba dicere oportet, dum grana infiguntur, et quamnam significationem symbolicam exprimere debet?

Proponimus grana infigenda absque verbis concomitantibus: sufficit impressio granorum sub forma crucis ⁴³⁾.

C. *Momentum impressionis granorum.*

Grana certe affigi debent antequam cereus accendatur et benedicatur; diacono enim laus competit cerei iam accensi.

⁴⁰⁾ Cfr JUNGSMANN, *Missarum solemnities*, II, p. 93, nota 24 et EL, a. c. p. 209, n. 15.

⁴¹⁾ Cfr *Ordo Apaniensis*, MARTÈNE, o. c., III, 160: « Infiget firmiter in ipso cereo quinque grana incensi in modum crucis » (in ipso textu « Exsultet » ad verba « Suscipe Sancte Pater incensi huius sacrificium vespertinum »).

⁴²⁾ Ed. M. VAN WAEFELGHEM, p. 20; cfr *Statuta reformata*, ed. Pl. LEFÈVRE, p. 48, lin. 135.

⁴³⁾ CAPELLE, *Quaest. lit. et par.* XVII (1932) 10-11 — contra symbolismum vulnerum militat utpote omnino obscurantem ritum ac valore intrinseco carentem.

2^a pars: Benedictio cerei.

1. Quisnam genuinus sensus « benedictionis cerei » ? Responsum valde clarum in J. JUGLAR, *A propos de la Vigile pascale*, EL LXV (1951) p. 185 (cfr PN p. 39, n. 5): sacrificium luminis: « Darbringung des Lichtes »; cfr JUNGSMANN, *Miss. Soll.* II³, p. 93, n. 24 et p. 186 (« igitur » characterem oblationis refert).

2. Usque ad falsam interpretationem verbi « incensi » in tota traditione cereus consequenter ante benedictionem illuminabatur ⁴⁴).

3. In fontibus vero qui incensum-thus praebent, cereus paschalis non ante *Exsultat* illuminatur sed ad verba *ignis accendit*, i. e. post benedictionem ⁴⁵).

Sacram. Ratoldi, PL 78, 336 stadium intermedium refert: Incensum ibi luminis significationem adhuc obtinet, cereus autem ad verba *ignis accendit* illuminatur.

4. Quibus praemissis, conclusiones:

Cereus paschalis certe ante benedictionem accendendus est, propter rationes intrinsecas (genuinus sensus benedictionis luminis) et extrinsecas (optimi fontes nostrae liturgiae).

In OL tamen sacrificium, ut supra iam dictum est, sacrificium thuris, non luminis est. Quapropter textus corrigendus est.

⁴⁴) *Sacr. Gelas.*, I, XLII, ed. WILSON p. 80 vel PL 74, 1106 (et in OR 30A n. 15, ANDRIEU, III, p. 457 ac 32, n. 17 ss.; ANDRIEU, III, p. 521).

Deinde in Ord. Rom. 28, n. 59-60 (ANDRIEU, III, p. 403), Ord. Rom. 29, 4° (ANDRIEU, III, p. 444) Ord. Rom. 31, 63 ss. (ANDRIEU, III, p. 503); deinde Ordo Rom. Ant., ed. 1654 c. 78.

AMALARIUS: *De eccles. off.*, Lib. I, c. 18, PL t. 105 « Iste cereus... illuminatus benedicatur »; idem, *de Ordine antiph. Liber*, c. 44, PL t. 105: « ut illuminetur cereus qui ponitur in vice columnae ignis ad benedicendum qui ab initio benedictionis illuminatus est ». *Gemma animae, de antiquo ritu Missae*, lib. III, c. 101, PL t. 172, 668: « hodie cereus benedicatur et de novo ac benedicto igne ab initio consecrationis accenditur. Cereus ab initio accensus, est Christus ab initio conceptionis Deo plenus ».

RHABANUS MAURUS: *De institutione Cler.*, Liber II, c. 38, PL t. 107, 350B « et primum secundum institutionem Zozimi papae, archidiacono cereum benedicente, apte quidem fit ut in consecratione luminis paschalis celebratio incipiat quae aeternae lucis nobis contulit claritatem »; cfr et MICROLOGUS, *De Eccles. Observationibus* c. 53, PL t. 151, 1016 B: « In Sabbato Sancto Zozimus Papa cereum magnum benedici constituit, qui et ante benedictionem illuminandus est ».

ALCUINUS: *de officiis divinis, de Sabbato Sancto Paschae*, PL t. 101, 1216 B: « Deinde veniens archidiaconus facit crucem in eo (cereo, qui benedicendus est) et illuminat illum de novo igne atque completur ab eo benedictio cerei ».

⁴⁵) Cfr *Ordo later.*, p. 61; *Consuet. Cist.*, p. 56 in opere citato, OL etc. Nota et ad hoc UP, p. 8, c. XVII, lin. 4-5: « Cum autem venerit diaconus ad dictionem illam in honorem nominis tui consecratur, crucem faciat manu » (quasi illo loco, cereo iam accenso, illius benedictio fieret).

3^a pars: Solutiones totius problematis.

1. In omni solutione servandus est *Exsultet*, utpote benedictio cerei, a diacono peragenda ⁴⁶⁾.

2. Item semper *ante* benedictionem grana infigi et cereus accendi debet (cfr supra).

4^a pars: Cartula cereo affigenda.

Usus cartulae iam in OL p. 66, lin. 20 describitur. Provenit ex inscriptione anni et indictionis olim in ipso cereo facta. Postea tot addita sunt inscribenda quot cereus continere non potuit. Quare in speciali cartula scripta sunt. Idcirco, quia et nostris temporibus sat plura cereo inscribenda forent si cartula supprimeretur, usum, nostra traditione sancitum, retinendum censemus. Proponimus etiam ut formula incisionis novi ritus romani in cartula aut in ipso cereo notetur ⁴⁷⁾.

II. DE BENEDICTIOE IGNIS ET CEREI PASCHALIS.

Tabula pulsata, omnes ad stationem conveniunt. Conventus est in cappis laneis super rocheta. Sacerdotes et diaconi secumferunt stolas albas, quae sub communione induunt, nisi iam in stallis depositae sunt.

Abbas tempestive in sacristia paratur alba, stola et pluviali violaceis. Diaconus et subdiaconus dalmatica resp. tunica induuntur. Presbyter assistens modo consueto pluviali induitur. Ceteri omnes ministrantes, de quibus infra, in albis astant.

Nota:

A. *Paramenta solemnia.*

In OL colores liturgici nondum introducti sunt (p. 6, c. II, lin. 18). Attamen ibidem iam indicatur character festivus vel magis poenitentialis diversorum festorum: dalmatica in diebus festis, planeta in ceteris. Atqui in OL hac die (p. 65, XXXVI (lin. 14) usus dalmaticarum praescribitur. Ex quo clare sequitur patres nostros in ista vigilia festivitatem vidisse ⁴⁸⁾. Idem in Ord. Rom. Ant. ed. 1654, c. 76 D: « Pontifex, sacerdotes et levitae... induunt se *vestimentis*

⁴⁶⁾ Cfr JUGLAR, a. c., EL LXVI (1952) 182 ss.; WINNINGHOF, a. c., *Tijdschrift voor Liturgie* XXXVIII (1954) 98, 2°, 2°, b; PN p. 39, n. 5.

⁴⁷⁾ Cfr CAPELLE, *Le rite des cinq grains d'encens*, *Quest. lit. et par.* XIX (1932) 7, n. 3; et EL LXX (1956) 186; MARTÈNE, AER l. 4, c. 24; n. VII.

⁴⁸⁾ insuper in UP, I, p. 8, c. XVII, lin. 8, cantores iam cappis sericis induuntur: qui usus etiam festivitatem indicat.

solemnissimis, cum quibus vigilias sacras celebrare debent: diaconi dalmaticis, subdiaconi lineis aut sericis albis » (sequitur vigilia inde a benedictione luminis).

Tota quaestio ex *nostra traditione* solvenda est, quae dalmaticas i. e. paramenta iucunditatis praescribit, et consequenter etiam color albus magis conveniret, sed quia ideam vigiliae i. e. expectationis, tempore progrediente, etiam in nostra traditione praevalere censemus, color traditionalis vigiliarum adhibendus est.

B. *Quare abbas iam nunc paratur*, contra OL, qui id nonnisi post benedictionem ignis praescribit ?

Respondetur: propter rationes practicas.

OL tota caeremonia iam clara luce perficitur, vigilia iam non existit ⁴⁹⁾. Nulla ergo difficultas in paramentis mutandis. Hodie vero res aliter se habet: tota vigilia usque ad luminis distributionem in tenebris perficitur. Age, nobis impossibilis videtur mutatio paramentorum in obscuris tenebris. Quare inde ab initio abbatem et ministros parari indicavimus.

Cfr UP, p. 8, XVII, lin. 8 — Cantores cappis violaceis festivis induuntur.

Dato signo, conventus locum suum occupat prope candelam. Deinde sequitur abbas, consuetis ministris comitantibus, cum ministro ad candelam, demptis tamen ceroferariis.

In ecclesia necessarium tantum lumen accenditur et omnibus ingressis atque ordinatis prorsus exstinguatur.

Ad vitandam processionem post benedictionem ignis ⁵⁰⁾, et propter rationes practicas (illuminatio deest) conventus potius immediate pergat ad locum cerei ut benedictioni ignis circumstans assistat.

Ad illuminationem ecclesiae quod attinet vide EL, a. c., p. 211, nota 18.

« demptis tamen ceroferariis: cfr UP p. 53, XXV, lin. 5 ; p. 68, XXXIV, lin. 4. Quia in nostro conceptu incensum imponitur, thuriferarius cum thuribulo vacuo et navicula thuris adesse debet.

Antequam luminaria in ecclesia exstinguuntur, diaconus et subdiaconus ecclesiam egrediuntur, comitante thuriferario. Omnibus luminaribus extinctis, iidem ministri ignem introducunt in amplo vase, quem celebranti prope candelam benedicendum praesentant.

Celebrans benedicit ignem oratione *Domine Deus omnipotens*,

⁴⁹⁾ Cfr JUNGMAHN, *Die Vorverlagung der Ostervigil seit dem christlichen Altertum*, in *Lit. Jahrbuch*. I (1951) 48-54.

⁵⁰⁾ apud nos processio numquam in usu fuit, neque introduci potest quin *Exsultat* characterem benedictionis amittat.

lumen indeficiens... Deinde ignem et grana incensi, licet non benedicta, ter aqua lustrali aspergit.

Nota:

1° In Missali parisiensi BN 833 duae orationes ad benedictionem ignis indicantur. Sed in benedictionibus unica tantum oratio adhibenda est: secunda enim superflua videtur cum post primam ignis iam benedictus sit. Orationem secundam ex praedicto Missali selegimus quia adhuc invenitur in Missali anni 1578, f. 77.

2° Grana incensi benedicuntur absque formula, ut in ordine romano novo. Ratio est: quia oratio in Missali parisiensi BN 833 aliam significationem incensi supponit: scilicet ut reali thurificatione, in odorem suavitatis ascendat. Quae significatio in interpretatione symbolica locum habere nequit. Oratio cum exorcismo exinde omititur.

Ignem et granis aspersis aqua benedicta, thuriferarius, assumens de carbonibus benedictis, ponit eo in thuribulo. Abbas, ministrante assistente naviculam, benedicit incensum quod prius in thuribulo imposuerat, dicens: *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti sit benedictum hoc munus incensi in odorem suavitatis Domino et in remissionem omnium peccatorum nostrorum. Amen* (E missali parisiensi BN 833, f. 90v°).

Nota:

1° In Missali parisiensi vero sequens « exorcismus » praemittitur: *Dirigatur oratio mea...* (deinde benedictio ut supra) quamvis exorcismus ideas perpulchras praebeat, introducendus tamen non videtur, simplicitatis causa et ex parallelismo cum unica oratione ad benedictionem ignis).

2° Oratio *Veniat* non solum non apponitur quia ad traditionem nostram primitivam non pertinet, sed praesertim quia et oratio ad incensum benedicendum non spectat. Oratio *Veniat* est oratio super incensum cereum *post* eius benedictionem, uti recte in Sacr. Gelas. assignatur ⁵¹⁾. Postea ex erronea interpretatione vocabuli « incensi » ad benedictionem thuris adhibetur ⁵²⁾. Qui error corrigendus est.

Postea ex igne benedicto parva candela accenditur a celebrante, qui eam ministro ad candelam porrigit. Deinde diaconus, ministro

⁵¹⁾ I, XLII, ed. Wilson, p. 82 fel PL 74, 1107.

⁵²⁾ Cfr PREIN, a. c., p. 65; EL a. c., p. 188; WINNINGHOF, a. c., *Tijdschrift voor Liturgie* XXXVII (1954) 95-98; H. SCHMIDT, *De Heilige Paasnacht, Katholiek Archief*, VII (1952), 269-270.

lumen praebente, grana incensi cereo infigit nihil dicens. Tandem cantor cereum paschalem accendit de lumine quod ab abbate accepit, dicens *Lumen Christi gloriose resurgentis, dissipet tenebras cordis et mentis*. Cantor insuper cartulam cereo affigit. Quo facto, cantore librum tenente, abbas orationem dicat *Veniat quaesumus, omnipotens Deus, super hunc incensum cereum* (textus e Missali emendatus) *larga... »*.

Nota:

1. Grana infiguntur et cereus accenditur ante cantum *Exsultet* propter motiva supra indicata.

2. Cantor cereum accendit: ipse enim est rector chori, functionem principalem in officio choralis tenens secundum traditionem nostram canonicalem: quare ei semper attributum est munus v. g. cerei accendendi, cinerem imponendi, etc.

Postea diaconus dalmaticam albam induit, et absque praevia benedictione, cereum paschalem benedicit, cantans hymnum *Exsultet*, habens ante se cereum et a sinistris aulam ecclesiae. Omnes in locis suis stantes auscultent.

Nota:

1. Benedictio cerei in nostra liturgia a diacono fit, dum in ritu romano a celebrante perficitur. *Ritus romanus* caeremoniale Hispaniae assumpsit. Quae solutio necessaria erat cum processionem cum lumine benedicto conservare vellent. Ergo, cereus paschalis iam ante *Exsultet* benedicendus est.

In nostro vero ritu processio omnino deest, quare recedendum non videtur a benedictione a diacono peracta. Qui modus in liturgia occidentali fere ubique inveniebatur: usque ad saeculum IX per archidiaconum, deinde per diaconum ⁵³).

2. « Absque praevia benedictione »: ita UP, p. 53, II, c. XXV, lin. 8: « Quando diaconus debet incipere ad benedicendum cereum, non accipiat benedictionem ».

Post verba *curvat imperia*, antequam oblatio cerei solemnibus

⁵³) Cfr *Sacram. Gelas.*, ed. WILSON, p. 80 vel PL 74, 1106; deinde *Ordo XVI*, 40 (ANDRIEU, OR III, p. 152: qui ordo adaptatio ad usum monasterii est — ANDRIEU, 142 — ergo ibi loco « archidiaconi » « diaconus » iam legitur); OR XVII, 103 (ANDRIEU III, p. 190, « levita = diaconus, iuxta n. 101, 2); OR XXX A, 15 (ANDRIEU, III, p. 457) et XXXII, 18 (ANDRIEU, III, p. 521); XXVIII, 60 (ANDRIEU, III, p. 403), etc.

verbis exprimitur, diaconus, thuriferario thuribulum ministrante, cereum circumiens incensat.

Ad verba *rutilans ignis accendit* presbyter assistens candelam e lumine cerei paschalis accensam porrigit abbati, qui et ipse primum cantoris deinde omnium ministrorum candelas accendit; cantor priori et suppriori lumen affert, qui illud fratribus distribuunt. Interim diaconus hymnum prosequitur usque ad verba *In substantiam pretiose huius lampadis*, quo momento fidelium candelae modo apriori accenduntur.

Luminaria electrica non accenduntur ante celebrationem Missae, ut durante officio idea tam luminis quam tenebrarum remaneat.

Nota:

Distributionem luminis in nostram liturgiam introducendam censemus, ut mysterium, quod hodie recolitur, actione liturgica aptius repraesentetur: Christus « lux mundi » repellit tenebras et fideles per baptismum novae vitae participes afficit. Cerei adstantium accenduntur momento quo hactenus lampades accensae sunt, ita ut tenebrae repellantur lumine Christi.

Ad momentum quod attinet quo illuminatio electrica accendi debet, nostra opinione, tota vigilia melius lumine benedicto tantum peragitur, et omnes lampades ecclesiae accenduntur post *Kyrie* Missae (iuxta OL, p. 67, lin. 46). Candelae conventus et fidelium commode ardentes manent sicuti in die Purificationis B. M. V.

Iuxta ordinem Hebdomadae Sanctae instauratum — Deprecatio finalis pro gubernio civili assumitur in fine hymni sicut habetur in ritu romano.

Notandum: Textus iam non interruptitur ad lampadem ante SS. Sacramentum accendendum; nam tabernaculum vacuum est usque post distributionem S. Communionis.

In nationibus ubi regimen est apud regem, textus antiquus pro rege servari potest, ante orationem pro gubernio inserendus ⁵⁴⁾.

Cerei ardentes post hymnum *Exsultet* in locis aptis locantur, sicut in die Purificationis ad Missam fieri solet. Cereus paschalis ardeat usque in crastinum post vespas.

Benedictione cerei peracta, fratres ordinatim locum suum in choro occupant, abbate cum ministris sequente. Cum abbas ad sedem suam pervenerit, diaconus paramenta violacea reassumit.

⁵⁴⁾ Cfr JUNGMAHN, *Miss. Sol.*, II³, p. 199, n. 48.

III. DE LECTIONIBUS.

Deinde prior, pluviali induto, innuente cantore, canit primam lectionem, sine titulo sed in tono antiquo. Cantantur lectiones, lectore ad populum se vertente, ex pulpito prope cereum paschalem, ministro ad candelam praelucente, omnibus sedentibus et auscultantibus.

Abbas, lectione finita et deposita mitra, stans ad sedem suam subiungit *Oremus* et collectam, sine *Dominus vobiscum* aut *Flectamus genua*, post quam, assumpta mitra, iterum sedet et cantatur secunda lectio a suppriori ut antea. Postea incipiunt cantores canticum, sequitur collecta, deinde tertia lectio a seniore sacerdote incipienda ab *In die illa erit germen Domini*, cum cantico et collecta. Postea lectio quarta cum oratione sua.

Nota: *Sine Dominus vobiscum* aut *Flectamus genua*: cfr UP, p. 53, 11, c. XXV, lin. 10-11. Nostra opinione *Flectamus genua* omittitur propter indolem festivam vigiliae (diaconus et subdiaconus utuntur dalmatica et tunica).

In tertia lectione omittitur *Apprehendent*, quae verba cum reliquis nullam relationem habent et iuxta exegetas ad rem non pertinent. Deinde et propter populum omittenda potius videntur.

Canticum: est antiquissimu nomen huius cantus: EL a. c., p. 195.

Ultima collecta completa, cantores incipiunt canticum *sicut cervus*. Interim tempestive abbas cum suis ministris procedit ad gradus sanctuarii, ubi subiungit collectam *Concede quaesumus* ad pulpitem collectarum.

Nota: Quisnam est genuinus sensus huius cantici? Iuxta fontes inde a saeculo XII cantatur ad processionem eundo ad fontes⁵⁵). Qui character in ritu romano oratione sequenti cantico annexa confirmatur⁵⁶).

Difficilis deinde exsurgit quaestio: quid ante saeculum XII? Variae solutiones prolatae sunt: PREIN, a. c. quintam lectionem praedictum canticum nominat, sed argumentis omnino non peremptoriis.

Nostra opinione praedictum canticum immediate ante descensum ad fontes cantatur, dum descendendo ad fontes litaniae persolvuntur. Canticum idcirco veluti transitus est ad partem baptis-

⁵⁵) PREIN, *Het canticum Sicut cervus in de ordo Sabbati Sancti an. 1952: Tijdschrift voor Liturgie*, XXXVII (1953), p. 123-125: praeparatio ad baptismum.

⁵⁶) Cfr PREIN, a. c., p. 123, nota 1); in nostro ritu alia oratio ibidem assignata conservata est: *Concede* quae totum populum, non solum baptizandos respicit.

malem vigiliae. Indolem « transitus » in nostro conceptu assignare conati sumus ope praedictae rubricae: abbas cum ministri iam incedere coepit. Prius tamen ad pulpitu collectarum cantat, deinde vero immediate ad fontes pergit.

Instr. II, 13 — Interim, in ecclesiis ubi aqua baptismalis benedici debet, a sacrista ad gradus presbyterii praeparatur vas pretiosum et pergrande aquae baptismalis benedicendae, ac mensula, in qua, in lancea aliqua, ponuntur medulla panis, gossipium et manutergium. Ubi vero aqua baptismalis benedicenda non est, eodem in loco paretur vas aquae mundaе benedicendae.

Nota:

1° De loco benedicendae aquae baptismalis.

Melius ad fontes benediceretur aqua baptismalis, cum sit benedicenda in ordine ad baptismum.

Aliud autem motivum est, nempe valor catecheticus ritus, quod locum suadet ubi ritus perspicui possit a conventu et a populo. Exinde aptius benedictio peragitur apud cereum paschalem: mysterium resurrectionis, quod hac nocte recolitur, melius nobis insinuat⁵⁷⁾.

Solutio *e ritu romano* assumitur propter praedictum motivum et quia practice in nulla ecclesia Ordinis ad fontes benedictio aquae baptismalis peragi potest. Si forte esset ecclesia ubi ad fontes esset locus aptus pro benedictione, ibidem benedictio fieri posset iuxta principium supra enuntiaturum.

2° Ubi aqua baptismalis benedicenda non est, sequens praxis, in fontibus indicata⁵⁸⁾ assumi potest: « Ubi autem baptismus non fit, aqua benedicatur a sacerdote et spargatur in omni domo. Postea, ut ordo est, sicut manifestat in Sacramentorum codice sic cantent ». Quae formula ad litteram repetitur in Ord. Rom. Ant. ed. 1654, 84 D, sub titulo: « Idem in monasteriis quomodo fiat in Sabbato Sancto ».

Aqua benedicta necessaria est, nam adhibetur:

a. in ritu aspersionis post renovationem votorum baptismatis et diebus dominicis Temporis Paschalis;

b. ad domos aspergendas;

c. ut fideles eam secum domum ferre possint.

Talis benedictio in hac vigilia peragenda est, propter valorem catecheticum in ordine ad renovationem votorum baptismatis.

⁵⁷⁾ Cfr EL LXVII (1953) p. 361, n. VII; PREIN, a. c., *Nederlandse Kathol. Stemmen*, XXLVIII, 1952, p. 68.

⁵⁸⁾ OR XXXII, n. 26 (ANDRIEU, Ord. Rom., III, p. 522.

IV. DE PRIMA PARTE LITANIARUM ET DE BENEDICTIONE AQUAE (BAPTISMALIS).

His omnibus expletis, incipiuntur processionaliter litaniae a cantore in medio choro et itur ad locum benedictionis ut supra. Praecedunt crux cum candelabris et, nisi iam in loco benedictionis aquae sit, cereum benedictum accensum, acthuriferarius cum thuribulo. Ipse celebrans oleum defert durante processione. Incedit conventus cum cantoribus, quos sequitur abbas inter ministros medius. Cantores litanias prosequuntur, sed cantum suspendunt ubi completur benedictio aquae. Omnes candelas accensas manibus tenent.

Nota:

1° Processionaliter: i. e. sive celebrans cum ministris et conventu, sive celebrans cum ministris tantum, conventu in stallis manente. Ratio est quod benedictio ad gradus presbyterii perficitur. In ecclesia sat ampla processio ad illum locum facile ordinari potest; in ecclesia vero minori processio in navi ecclesiae commode haberi nequit.

2° Crux et candelabra: gestantur secundum regulas generales. In ritu romano enumerantur.

3° Ubi fit benedictio aquae tantum, cereus paschalis adesse debet propter renovationem votorum baptismatis, de qua fusius infra. Eadem de causa etthuriferarius adest.

4° Candelae accensae: in ordine ad renovationem votorum baptismatis.

Benedicitur deinde vas aquae baptismalis, incipiendo *Dominus vobiscum* etc., *Oremus. Omnipotens sempiternus Deus, adesto...* Notandum tamen est quod ante infusionem chrismatis, sacrista (acolythus) accipit in vase aliquo de aqua ad aspergendum conventum et populum post renovationem votorum baptismatis. Si adsunt baptizandi, abbas eos baptizat more consueto. Curetur ut candelae baptizatorum ex igne benedicto accenduntur.

Nota:

1° In commate initiali praefationis nova interpunctio ex ordine romano assumitur, cum intrinsece melior sit: *Domine, Sancte Pater, Omnipotens aeterne Deus...*

Quae interpunctio per totum annum in praefatione assumenda est, sicut *ordo romanus novus* in feria V in Cena Domini indicavit.

2° Insuper, iuxta EL LXVII (1953) p. 362, n. IX legendum est: « arcana sui luminis (loco « numinis ») admixtione fecundet », sicuti in optimis fontibus.

Ubi benedictio aquae baptismalis non fit, abbas in loco supra dicto, aquam benedicit formula infra indicanda.

Finita benedictione, sacrista (acolythus) accipit in vase aliquo de aqua ad aspergendum conventum et populum post renovationem votorum baptismatis.

Nota: De ratione aquae benedicendae cfr. notas p. 165.

Formula hodierna partim iam in Sacr. Gelas.⁵⁹⁾ invenitur. In Suppl. Alcuini ad Sacr. Greg. hodierna formula integre invenitur⁶⁰⁾. Antiquissima formula nostra, si quae affuerit, nos latet. Sequentem formulam proponimus:

℣. Adiutorium nostrum... ℞. Qui fecit... ℣. Dominus vobiscum. ℞. Et cum spiritu tuo. Oremus. Domine, Sancte Pater, Omnipotens aeternae Deus, Creator generis humani, respice super nos qui per te redempti sumus, et per gratiam pietatis tuae in fonte aquae baptismi renati sumus. Dignare quaesumus, huic creaturae per signum † Crucis sobrietatem infundere, ut sicut per fontem baptismi imbuti sumus, ita super hanc aquam, quam post fontem sacrum, ad abluendas maculas offerimus, veniat Spiritus tuus, qui in fonte baptismi et in confessione nominis tui peccata exstinguat. Per Dominum... in unitate eiusdem Spiritus Sancti...

℞. Amen.

Praedicta oratio primum invenitur in codice Mon. Cassin., n. 451, ex anno 1002⁶¹⁾, unus e codicibus perantiquis « Pontif. Romanum Germanicum ». Postea ab Hittorp edita est in eius sic dicto « Ord. Rom. Ant. »⁶²⁾.

Orationi praemittitur: *℣. Adiutorium*, et *℣. Dominus vobiscum*, iuxta consuetum modum agendi in Rituali ante benedictiones.

V. DE RENOVATIONE PROMISSIONUM BAPTISMATIS

ET DE ALTERA PARTE LITANIARUM CUM ASPERSIONE AQUAE BENEDICTAE.

Iuxta ordinem Hebdomadae Sanctae instauratum — Benedictione aquae (cum baptismo) expleta, abbas vel celebrans ritum renovationis promissionum baptismatis persolvit, prius pluviali et stola violaceis in ipso loco depositis et casula stolaque albi coloris assumptis. Celebrans stans circa vas aquae incipit, *ut in novo ritu romano* indicatur, formulam arbrenuntiationis ac promissionis et Orationem Dominicam. Quae omnia a celebrante et conventu simul

⁵⁹⁾ Ed. WILSON, 285, vel PL 74, 1225 ss.

⁶⁰⁾ WILSON, 219.

⁶¹⁾ ANDRIEU, *Ord. Rom.*, I, p. 176-177 et 201.

⁶²⁾ Cfr v. g. ed. 1654, 88C.

cum populo circumstante, lingua vernacula perficiuntur. Omnes interim candelas accensas manibus tenent. Postea celebrans aspergit conventum et populum aqua baptismali vel benedicta, de qua supra.

Qua completa, aqua baptismalis processionaliter ad fontem deferitur a presbytero assistente ad fontem, comitantibus thuriferario et acolythis. Post thurificationem fontis sacristiam petunt. Duo sacerdotes, tempestive moniti, interim litanias reassumunt, dum conventus ad chorum revertitur (si extra chorum promissionem baptismatis renovarunt). Abbas cum cantoribus et ministris sacristiam petit, paramenta alba assumpturus.

Nota:

1° Aqua baptismalis cum ad fontem non benedicatur, illa praedicta translatio necessaria est. Aqua in fontem immissa thurificatio fontis fit.

2° Deinde, maioris momenti est, post renovationem promissionum baptismatis, aspersio aqua benedicta. Illa caeremonia in ritu romano recte translata est a benedictione aquae in hunc locum.

Iuxta ordinem Hebdomadae Sanctae instauratum — Interim paratur altare pro missa solemni, luminaribus accensis e novo lumine, et floribus ⁶³).

VI. DE MISSA SOLEMNI VIGILIAE PASCHALIS.

Abbas, vel celebrans, cum ministris (additis, si moris est, diaconis assistantibus, de quibus in O 420) ad altare accedit sub cantu solemni *Kyrie* paschalis.

Facta profunda inclinatione et omissis psalmo *Iudica* ac confessione, osculatur altare in medio et textum evangelii. Altarique incensato more solito, et ipse a diacono incensatur, et vadit ad thronum. In choro candelae accensae in locis suis reponuntur.

Nota:

1° *Kyrie*: cantatur *Kyrie* paschalis, iuxta OL. Primitus hic tantummodo *Kyrie* e fine litaniarum cantabatur, sed *Kyrie* paschalis retineri potest, quia consideratur uti solemnisatio *Kyrie* litaniarum.

2° Omittuntur preces in initio Missae ⁶⁴) cfr p. 122 s.

⁶³) EL LXX (1956), 220, n. 29.

⁶⁴) Cfr JUNGMAHN, o. c., p. 347-348 et nota 21a.

Postquam chorus *Kyrie eleison* cantavit, abbas vel celebrans, incipit solemniter *Gloria in excelsis*, et choro reliquum prosequente omnes lampades ecclesiae accenduntur. Campanae pulsantur usque dum hymnus finiatur. Interim abbas, vel celebrans, sedit postquam *Gloria in excelsis* recitaverit.

Nota: Attendatur instructioni (Instr. IV, n. 25) de campanarum pulsu in locis ubi plures exstant ecclesiae.

Per totam Missam organum pulsari potest tam ad cantum comitandum, quam ad melodias intermiscendas.

Hymno *Gloria in excelsis* percantato, sequitur oratio et epistola, more solito. Postea autem, incipientibus cantoribus *Alleluia*, uterque chorus id non repetit, sed communiter cantat, cum versu *Confitemini*, sine protractione et sine repetitione *Alleluia*. Deinde tractus *Laudate Dominum*, dextro choro primum versum, sinistro secundum versum prosequente.

Ante evangelium non fertur lumen ab acolythis, sed thuribulum cum incenso. Petitur benedictio. *Credo* non canitur, sed evangelio finito, dicat abbas vel celebrans *Dominus vobiscum*, *Oremus*, et chorus tacet quia offertorium non canitur.

Sacrista tot hostias consecrandas praeparet quot omnibus ad communionem sufficit.

In praefatione dicitur *sed in hac potissimum nocte*. *Communicantes* et *Hanc igitur* propria sunt. *Pax Domini* dicitur, sed pax non datur, nec canitur *Agnus Dei*. Omissa oratione *Domine Iesu Christe, qui dixisti*, dicuntur ceterae orationes consuetae *Domine Iesu Christe, Fili Dei vivi*, et *Perceptio Corporis tui*.

In distributione Sacrae Communionis dicitur *Confiteor* cum absolutione. Nemo annulum abbatis osculatur. Communio non cantatur, sed omnes sub silentio communicant.

Distributione S. Communionis finita, tempestive prior et suprior (vel, si prior celebrat: supprior et circator) exeunt assumpturi pluvialia iuvantibus thuriferariis, cum ipsis egressis ut thuribulum assumant. Statim ad chorum revertuntur, ubi ad inferiora stalla, prope gradus, accedunt.

Post distributionem sacrae Communionis ad altare S. Sacramenti lampas consueta accenditur e lumine benedicto.

Sumpta post S. Communionem purificatione, abbas, lotis manibus ad thronum cum ministris redit. (Alius celebrans cum ministris ad sedilia). Pro Laudibus cantantur, sub antiphona *Alleluia*, psalmi

148, 149, 150 per modum unius et in fine additur *Gloria Patri*. Cantor incipit *Alleluia* paschale, et succentor psalmum 148: *Laudate Dominum de coelis*, quem dexter chorus alternatim cum sinistro cantat. Abbas cum mitra (celebrans cum bireto) sub psalmo sedet. Quo finito, officians, stans, detecto capite, ad thronum vel sedem intonat antiphonam consuetam ad *Benedictus*, quae ante et post canticum cantatur.

Sub cantico *Benedictus*, thure ad thronum (vel sedilia) imposito, abbas (vel celebrans) thurificat altare, more solito, diacono et subdiacono planetam hinc inde sublevantibus. Ipse deinde stans ad thronum (alius celebrans ad sedilia), medius inter ministros, a priore et suppriori (suppriori et circatore) thurificatur. Qui deinde, more solito, chorum et altaria thurificant. Cum repetitur antiphona, celebrans cum ministris pergit ad altare. Sequitur *Dominus vobiscum* et oratio *Spiritum nobis*. In fine cantatur *Ite, missa est, alleluia, alleluia*. Dicto *Placeat*, datur benedictio. Omisso ultimo evangelio omnes ordine debito exeunt.

Instr. III, n. 20, 22 — Abbas vel celebrans qui missam solemnem vigiliae post mediam noctem celebrat, potest ipsa dominica die Resurrectionis Domini missam festivam celebrare, atque etiam, si indultum habeatur, bis aut ter. — Quoad ieiunium eucharisticum et binationem, servantur normae Motu Proprio *Sacram Communionem* diei 19 Martii 1957 traditae.

Iuxta ordinem Hebdomadae Sanctae instauratum. — Officium dominicae Resurrectionis mane prosequitur cum Prima.

Sacrista curet ut populo qui voluerit, tempestive vas aquae benedictae paratum sit, unde haurire possint.

T. DE VYLDER, O. Praem.

II

**Ecclesia paroecialis Wiltinensis
ad dignitatem Basilicae minoris evehitur.**

PIUS PAPA XII

Ad perpetuam rei memoriam

Oenipontis gloria perhibentur esse sacrae aedes ad coenobium Wiltinenses in eadem urbe pertinentes, abbatialis altera, altera paroecialis, utpote quae religione, antiquitate, artificiosis operibus maxime commendentur. Hoc curiae Templum, Almae Deiparae primae labis experti sacrum, media, quam vocant, aetate conditum est et Canonicis Regularibus Ordinis Praemonstratensis mature creditum, qui id Marianae pietatis sedem eximiam effecerunt. Asservatur ibi signum Dei Genitricis, Gothico sculpendi genere insigne, quod a christiana plebe praecipuis excolitur obsequiis, eo praesertim quod Augusta Virgo, eodem expressa, supplices non raro auditit prodigiis etiam patratis. Quae pia populi alacritas jam circiter annum MCCC tot aucta est incrementis, ut vetusta aedes accedentium turmas capere non posset; quapropter novum Templum tunc est exaedificatum, quod anno MCCCX dedicatum esse constat. Nec remisit per labentia tempora Canonicorum Regularium studium religionis, quandoquidem anno MDCCCLI auctore Norberto Bussjaeger abbate, Ecclesiam hanc non modico sumptu a fundamentis coeperunt reficere, atque praeteritis annis, deletis vetustatis vestigiis, instaurandam curaverunt. Quae illustri praeterea laude celebratur propterea quod est pulcherrimum et maximum omnium Marialium Templorum in Austriae finibus; movent ibi praecipuam admirationem manus Matthaei Günther, artificis Augustani, qui sacras imagines ad Deiparam pertinentes, duo illitis coloribus mira venustate depinxit, et opus tectorium, quo camera et parietes decorantur cujusque auctor fuit Franciscus Xaverius Feichtmayr. Altare quoque maximum, marmore pretiosum, non est qui dilaudet. Haec omnia reputans cum animo Nobisque significans mox fore ut sollemnia honori prodigialis imaginis Beatae Mariae Virginis agerentur, dilectus filius abbas Wiltinensis submitte Nos rogavit, ut hoc Templum Basilicae minoris nomine ac jure donaremus. Quas preces Venerabilis Fratris Pauli Rusch, Episcopi tituli Meloënsis in Isauria et Oenipontani Ordinarii commendatione suffultas, libenter admittentes, Nos, e Sacrorum Rituum Congregationis consulto, certa scientia ac matura deliberatione Nostra deque Apostolicae potestatis plenitudine, harum Litte-

rarum vi, perpetuumque in modum paroecialem Ecclesiam Wiltinensem, Deo in honorem Beatae Mariae Virginis primae labis immunis consecratam, ad dignitatem Basilicae minoris evehimus, omnibus adjectis iuribus ac privilegiis, quae Templis eodem nomine insignibus rite competunt. Contrariis quibusvis nihil obstantibus. Haec edicimus, statuimus, decernentes praesentes Litteras firmas, validas atque efficaces jugiter exstare ac permanere; suosque plenos atque integros sortiri et obtinere; illisque ad quos spectant seu spectare poterunt, nunc et in posterum plenissime suffragari; sicque rite iudicandum esse ac definiendum irritumque ex nunc et inane fieri, si quidquam secus, super his, a quovis, auctoritate qualibet, scienter sive ignoranter attentari contigerit.

Datum ex arce Gandulfi, sub anulo Piscatoris, die VI mensis Augusti anno MDCCCCLVII.

De speciali mandato Sanctissimi
Pro D.no Cardinali a publicis Ecclesiae negotiis

(s) Gildo BRUGNOLA
a Brevibus Apostolicis.
